

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Araştırma Makalesi / Research Article

Zorunlu Göçün Görün(e)meyen Aktörleri: Temsil ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sığınmacı Erkekler*

The Invisible Actors of Forced Migration: Male Refugees in The Context of Representation and Gender

Filiz GÖKTUNA YAYLACI¹ , Mehmet Can ÇARPAR¹

*Türkiye’de zorunlu göç bağlamında mülteci, şartlı mülteci ya da sığınmacı gibi çeşitli hukuksal statülerin varlığı nedeniyle dil birliğinin sağlanması açısından tüm gruplar için sığınmacı ifadesi kullanılmıştır.

¹Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye

ORCID: F.G.Y. 0000-0002-7937-8676
M.C.Ç. 0000-0001-5418-0885

Corresponding author:

Filiz GÖKTUNA YAYLACI,
Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye
E-mail: fgoktuna2@yahoo.com

Submitted: 06.02.2019

Revision Requested: 12.06.2019

Last Revision Received: 08.10.2019

Accepted: 14.10.2019

Published Online: 22.11.2019

Citation: Goktuna-Yaylaci, F., Carpar, M. C. (2019). Zorunlu göçün görün(e)meyen aktörleri: Temsil ve toplumsal cinsiyet bağlamında sığınmacı erkekler. *Journal of Economy Culture and Society*, 60, 61–85. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0007>

ÖZ

Son yıllarda Türkiye’nin gündemini oldukça meşgul eden zorunlu göç, başta siyaset bilimleri olmak üzere çeşitli disiplinler tarafından uyum, eğitim, güvenlik, sağlık ve toplumsal cinsiyet gibi farklı çerçevelerde tartışılmaktadır. Ancak zorunlu göç olgusunun toplumsal cinsiyet ile ilişkilendirildiği araştırmalara bakıldığında, çalışmaların, daha fazla soruna maruz kalmaları nedeniyle çoğunlukla kadınlara odaklandığı görülmektedir. Sığınmacı erkeklerin büyük ölçüde medyanın etkisiyle göç alan toplumlarda olumsuz olarak temsil edilmesine eklenen bu durum, erkek sığınmacı deneyiminin görülememesine ve sosyal yardım uygulamalarının erkeklerin sorunlarına daha az eğilmelerine neden olmaktadır. Bu noktadan hareketle bu araştırmanın temel amacı sığınmacı erkeklerin olumsuz temsilleri nedeniyle görünemeyen sorunlarını analiz ederek sosyal yardım politikaları temelinde tartışmaktır. Çalışma nitel bir araştırma biçiminde fenomenolojik olarak desenlenmiştir. Araştırmanın verileri Eskişehir’de ikamet eden farklı uyruklara mensup 17 erkek sığınmacı ve zorunlu göç alanında çalışan beş saha görevlisinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bazı sığınmacı erkeklerin kadınlara benzer bir biçimde şiddet, ayrımcılık, yoksulluk, işsizlik, emek sömürsü gibi çeşitli sosyal sorunlara maruz kaldıklarını göstermektedir. Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu ise yaşadıkları dezavantajlı durumlara ve sorunlara rağmen özellikle bekâr ve refakatsiz sığınmacı erkeklerin sosyal yardım ve göç düzenlemeleri alanlarından dışlanmaları olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik, sığınmacı, sosyal politika, toplumsal cinsiyet, zorunlu göç

ABSTRACT

In recent years, forced migration, which is pretty important in Turkey’s agenda, is discussed by different disciplines, especially in politics, in different frameworks, such as integration, education, security, health

and gender. When considering the studies that examining forced migration from a gender perspective, however, it is seen that the studies mostly focus on women because they are more exposed to social problems. This situation, which is added to the representation of refugee masculinity as perpetrators in the host societies, mostly by media, causes the experience of male refugees to be invisible, and the social aid practices directed towards refugees are less susceptible to the problems of men. In this context, the main purpose of this research is to analyze the problems of male refugees that cannot be seen because of their negative representations, and to discuss them based on social aid policies. The study was designed as a phenomenological qualitative research. Data were collected from 17 male refugees and five specialists who are working in the field of humanitarian aid, by semi-structured interview technique. The findings of the research show that, like refugee women, some refugee men are exposed to various social problems, such as violence, discrimination, poverty, unemployment and labor exploitation. Another remarkable finding in the study is that, despite their disadvantages, single and unaccompanied refugee men were excluded from the field of social aid and migration regulations.

Keywords: Masculinity, refugee, social policy, gender, forced migration

EXTENDED ABSTRACT

For various migrant groups, Turkey has been a transit country for many years. However, due to the ongoing civil war in Syria, Turkey has become the number one destination for Syrian refugees, and now hosts the largest refugee group in the world. This transformation has attracted the attention of different academic disciplines such as law, social policy, social work, psychology and sociology, and especially in politics and media, it has emerged as one of the most debated subjects in recent years. As a result, scholarly researches in increasing numbers have attempted to examine the phenomenon of forced migration from different dimensions, such as security, policy, education, health and gender. However, when considering studies examining forced migration from a gender perspective, it is seen that the studies mostly focus on women because they are more exposed to problems. This situation, which is added to the negative representation of refugee men in the host societies, causes the experience of male refugees to be invisible, and the social aid practices directed towards refugees are less susceptible to the problems of men. Based on this point, this study aims to analyze the problems of male refugees that cannot be seen because of their negative representations, and to discuss them based on social work and aid policies. In line with this purpose, the study was designed as a qualitative research. The working sample of the study consists of 17 male refugees from various nationalities residing in Eskişehir and five specialists who are working in the field of humanitarian aid. Data were collected by semi-structured interviews. The findings of the study indicate that some refugee men are exposed to many social problems, like women, such as discrimination and violence with reference to their gender. Male refugees are experiencing tensions because of their responsibility to support the family. At the same time, they are excluded from migration regulations and social aids aimed at solving these tensions. According to the findings, most of the participants have difficulties in accessing basic needs, such as employment and housing, because of the misrepresentation of masculinity of the male refugees. Although providing for the family is accepted as a male responsibility especially in economic terms, tensions arise because male refugees cannot fulfill this responsibility alone. This situation increases the problems of male refugees in the asylum process, while imposing a passive role at home for refugee women. In addition to difficult situations male refugees experience only because of their gender, their exclusion from migration regulations and social benefits makes their asylum process even more difficult. As a result, it can be concluded that social aid policies and the above-mentioned researches consider the masculinity of male refugees as a typical category in the form of constant hegemonic power against femininity. For this reason, it should primarily be accepted that there is no universal masculin-

ity that is always advantageous over femininity. The masculinity is also shaped and harmed by patriarchy. For masculinity is not a universal category, it is a dynamic gender identity shaped by historical and cultural conditions, just like femininity. In this respect, it is necessary to think of masculinity as a heterogeneous structure. Indeed, males with different conditions, just like women, may also be in exploited positions. Forced migration is one of these conditions. The forced migration process can make men and women suffer. Of course, it is wrong to say that in the process of forced migration, all male refugees could be in disadvantaged positions. However, social aid policies and researches seeing the masculinity as a universal category rather than a culturally constructed phenomenon, miss an important point: not all males can be equally advantageous in the patriarchal order. In other words, the idea that gender perceptions may have negative effects on men as much as they have on women should be a starting point for gaining further insights into the matter. Scholarly inquiries in this context should be aimed at a better understanding of the multiple structures of masculinity during the course of forced migration, and the inclusion of male refugees in social aid practices as visible actors.

1. Giriş

Son yıllarda yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Suriye, Irak, Afganistan, İran ve Somali gibi ülkelerden dünyanın çeşitli coğrafyalarına zorunlu göç hareketleri gerçekleşmekte ve birçok insan zorla yerlerinden edilerek farklı ülkelere sığınma talep etmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) verilerine göre dünyada 25,9 milyon mülteci ve 3,5 milyon sığınmacı bulunmakta ve gelecek yıllar içerisinde bu sayıların giderek artacağı öngörülmektedir (UNHCR, 2018). Dünyada yaşanan bu gelişmelerle birlikte Türkiye, söz konusu grupların büyük bir bölümüne ev sahipliği yaparak zorunlu göçten en fazla etkilenen ülkelere biri haline dönüşmüştür. Bu dönüşüme bağlı olarak zorunlu göç Türkiye'de çeşitli bilimsel disiplinler tarafından incelenen başlıca olgulardan biri haline gelmiştir. Ancak zorunlu göç bağlamında önemli bir değişken olan toplumsal cinsiyet olgusunun dâhil edildiği çalışmaların oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Oysa toplumsal cinsiyet, türü ne olursa olsun göç deneyiminin analiz edilmesinde (Pessar ve Mahler, 2003; Parrado ve Flippen, 2005; Lutz, 2010) ve göçe konu olan ilgili gruplara yönelik sosyal yardımların şekillenmesinde (Gren, 2018) oldukça etkili bir faktördür. Aynı zamanda cinsiyet rollerinden kaynaklanan çatışmalar ve gerilimler doğrudan göçe kaynaklık da edebilmektedir (Sirkeci, 2012). Bu açıdan toplumsal cinsiyet hem göç deneyimini hem de göç yönetimini etkileyen bir olguya işaret etmektedir. Dolayısıyla dünyada en fazla sığınmacının bulunduğu ülkelere biri olan Türkiye'de zorunlu göç ve toplumsal cinsiyet ilişkisini irdeleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye'de toplumsal cinsiyet bağlamında yürütülen zorunlu göç araştırmalarına bakıldığında, çalışmaların çoğunlukla ve özünde haklı olarak kadın deneyimi odaklı olduğu gözlemlenmektedir (Arabacı, Hasgöl ve Serpen, 2016; Buz, 2007; Coşkun, 2016; Coşkun, 2017; Daniş, 2007; Dedeoğlu, 2011; Devrim Başterzi, 2017; Eder, 2015; Erder ve Kaşka, 2003; Şeker ve Uçan, 2016; Yalçın, 2015). Son yıllarda ise özellikle Suriyeli kadınların sorunlarına odaklanan çalışmalar görülmektedir (AFAD, 2014; Akpınar, 2017; Barın, 2015; Cankurtaran ve Albayrak, 2019; Erdoğan ve Gönülaçan, 2018; Kaya ve Orhan Demirağ, 2016; Kivılcım, 2016; Kivılcım ve Özgür Baklacioğlu, 2015; Küçükşen, 2017; Mirici, 2018; Özdemir ve Özdemir, 2018; Özudoğru, 2018; Yaman, 2018). Söz konusu çalışmaların kadın deneyimini merkeze almalarının temel nedeni zorunlu göç süreci içerisinde kadınların yaşadıkları mağduriyetlerin daha fazla olması ile ilişkilidir. Çünkü mevcut toplumsal cinsiyet düzeni kadın ve erkek arasında asimetric ilişkiler yaratmakta ve büyük ölçüde erkekler avantajlı konumlarda olmaktadır. Kadınlar, doğuştan sahip oldukları kadınlık ve sonradan sahip oldukları göçmen, sığınmacı ya da mülteci kimliklerinin keşimi nedeniyle ataerkil toplum düzeninde erkeklere kıyasla çok daha fazla örselenmekte (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011) ve çok sayıda sosyal soruna maruz kalmaktadır (Dayıoğlu Oyman, 2016; Coşkun, 2016; Özbey, 2017). Bir başka deyişle kadınların erkekler karşısındaki konumları zorunlu göçle birlikte pekişmekte; toplumsal cinsiyet düzenine bağlı olarak gelişen eşitsiz ilişkiler daha da güçlenmektedir. Araştırmaların kadın sığınmacı deneyimi merkezli yürütülmesinin diğer bir nedeni ise sığınmacıların göç ettiği toplumlarda, çoğunlukla medya etkisiyle, sığınmacı erkeklerin suç ve şiddet failleri ya da savaş sorumluları olarak olumsuz bir biçimde temsil edilmeleriyle ilişkilendirilmektedir (Gren, 2018, s. 7; Ploem, 2016; Rettberg ve Gajjala, 2016). Dolayısıyla her ne kadar zorunlu göç sürecinde kadınların yaşadıkları mağduriyetler erkekler ile kıyaslanamayacak ölçüde olsa da, sığınmacı erkekliğinin olumsuz temsili zorunlu göç ve toplumsal cinsiyet ilişkileri açısından yeni soruların sorulmasını gerektirmektedir. Çünkü bu durum sığınmacı erkeklerin zorunlu göç süreci içerisinde hiçbir şekilde sorun yaşamadıklarını veya evrensel olarak kadınları sömüren, sonsuz avantajlara sahip özneler olduklarını varsaymaktan öteye geçmemek-

tedir. Bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak erkeklik tıpkı kadınlık gibi evrensel ve nesnel bir yapıdan ziyade çoklu bir yapıya işaret etmektedir (Connell, 2005a) ve bazı durumlarda ataerkil toplum düzeninden erkekler de zarar görebilmektedir. Toplumsal cinsiyet çalışmalarının işaret ettiği bu tartışmaya karşın, özellikle bekâr ve refakatsiz sığınmacı erkeklerin çoğunlukla “sorunlu” ve tekil bir erkeklik kimliği bağlamında temsil edilmeleri (Fisher, 2016; Henderson, 2015; Perkel, 2015), erkeklerin zorunlu göç deneyimlerini ve buna bağlı olarak yaşadıkları sorunları görünmez kılmaktadır (Charsley ve Wray, 2015). Oysa konu hakkında yürütülen az sayıdaki çalışma zorunlu göç sürecinde farklı biçimlerde de olsa kadınlar gibi erkeklerin de çeşitli şiddet ve ayrımcılık türlerine maruz kaldıklarını göstermektedir (Chynoweth, 2017; Davis, Taylor ve Murphy, 2014; Donaldson ve Howson, 2009; Gren, 2018; Jaji, 2009; Khattab ve Myrntinen, 2017; OXFAM, 2017; UNHCR, 2012). Dahası, erkeklige ilişkin bu olumsuz temsil bekâr ve refakatsiz sığınmacı erkeklerin sosyal hizmetler, sosyal yardımlar veya yeniden yerleştirme uygulamalarında bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmakta; var olan dezavantajlarını pekiştirmektedir (Olivius, 2016; Turner, 2016; Turner, 2017).

Zorunlu göç sürecinin aktörleri olan sığınmacılar göçe yol açabilen çatışma durumlarından birkaçını deneyimleyebilmekte ve “yüksek oranda insani güvensizlik algısı yaratan tehdit ve uygulamalara da maruz kalmaktadırlar” (Sirkeci, 2012, s.355). Zorunlu göçün kadın, erkek, çocuk fark etmeksizin tüm bireyleri derinden etkilemesi (El – Bushra, 2000; Grabska, 2001, s. 81) nedeniyle kadınlar gibi erkeklerin de zorunlu göç sürecinde bir takım sosyal sorunlara maruz kalabilecekleri göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda olumsuz temsilleri nedeniyle zorunlu göçün “görünemeyen” aktörleri olan erkek sığınmacıların (Charsley ve Wray, 2015; Khosravi, 2009, s. 605) sığınma deneyimlerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Ataerkil toplum düzeninde erkeklerin de bir takım eşitsizliklerle karşılaşabileceklerine ve sömürülen konumlarda olabileceklerine ilişkin saptamalardan hareketle sığınmacı erkeklerin yaşadıkları sorunları toplumsal cinsiyet ilişkileri temelinde analiz etmek ve bu sorunlara yönelik sosyal yardım politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmak büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı Türkiye’de ikamet eden sığınmacı erkeklerin yaşadıkları sorunları olumsuz erkeklik temsili ve toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında analiz ederek; sosyal yardım politikaları temelinde tartışmaktır. Bu kapsamda çalışmanın alan yazın bölümünde öncelikle toplumsal cinsiyet ve zorunlu göç ilişkisine değinilerek olumsuz temsil edilmeleri nedeniyle sığınmacı erkeklerin maruz kaldıkları sosyal sorunlar incelenmiştir. Çalışmanın saha aşamasında ise katılımcıların yaşadıkları sorunlar ve sosyal yardım uygulamalarına ilişkin deneyimleri analiz edilmiş; bulgular zorunlu göç alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarında görevli saha çalışanlarından elde edilen veriler ile desteklenmiştir.

1.1. Toplumsal Cinsiyetli Bir Deneyim Olarak Zorunlu Göç, Sığınmacı Erkek Temsili ve Sosyal Politikalar

Toplumda her iki cinsiyete atıf yapılan özellikler çeşitli kültürel dinamiklerle ilişkili olduğundan toplumsal bir olgu olarak zorunlu göçten kadınlar ve erkekler farklı biçimlerde etkilenmekte (El – Bushra, 2000) ve çoğunlukla kadınlar zorunlu göç sürecinde erkeklere göre çok daha fazla dezavantajlı konumlarda olmaktadır. Bu noktada ise biyolojik bir olguya karşılık gelen cinsiyete karşılık kültürel pratiklerle inşa edilen toplumsal cinsiyet kavramı büyük önem taşımaktadır (Oakley, 1985, s. 115). Toplum ve kültür tarafından bireylere dayatılan kişisel ve toplumsal davranış kalıplarının bir bütünü olarak toplumsal cinsiyet (Köse, 2012, s. 40) bir baskı süreci olarak okunabilmektedir. Bireylere kadınlık ve erkeklik rollerini dayatan bu baskılama ilişkisi

ataerkil toplumsal cinsiyet düzeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Connell, 1998). Ataerkil toplumsal cinsiyet düzeninde erkek ve kadın rolleri toplumsallaşma aracılığı ile öğrenilmekte; kadınlara duygusallık, uzlaş, pasiflik, özel alanı temsil etme; erkeklere güçlü, saldırgan, başarılı, hırslı, akıllı, çalışkan, rasyonel olmak, rekabetçilik, risk almaktan kaçınmama, kamusal alanda aktif olma gibi roller dayatılmaktadır (Nagel, 2000, s. 65). Ataerkil toplumsal cinsiyet düzeninde gerçekleşen bu süreçte erkekler gündelik yaşamın pek çok alanında çoğunlukla iktidar sahibi olmakta ve bu eşitsiz ilişkiler ağı toplumsal kurumlar, pratikler ve söylemler aracılığıyla pekişerek bir hegemonya biçiminde yeniden üretilmektedir.

Zorunlu göçten kadın ve erkeklerin farklı biçimlerde etkilenmeleri ve türü ne olursa olsun göçün analiz edilmesinde toplumsal cinsiyetin en önemli değişkenler arasında sayılması zorunlu göçün toplumsal cinsiyetli bir deneyim olduğunu göstermektedir (Pessar ve Mahler, 2003; Parra-do ve Flippen, 2005; Lutz, 2010). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak sığınmacı kadınlar sağlık, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamakta, kamusal hizmetlere erişim sorunları yaşamakta ve her türlü şiddet biçimine maruz kalarak sarsıcı bir göç süreci deneyimlemektedir (AFAD, 2014; Akpınar, 2017; Barın, 2015; Buz, 2007; Cankurtaran ve Albayrak, 2019; Coşkun, 2017; Coşkun, 2019; Erdoğan ve Gönülaçan, 2018; Freedman, 2016; Kırılcım ve Özgür Baklacıoğlu, 2015; Mirici, 2018; Odman, 2016; Özudoğru, 2018; Şeker ve Uçan, 2016). Dahası piyasanın erkek tekelinde olan bir alan olması nedeniyle (Sancar, 2013) kadın sığınmacıların, istihdam konusunda yaşadıkları sorunlardan kaynaklanan ve zorunlu göçe bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk sorununa çözüm üretmeleri zorlaşmaktadır. Kadınlar çoğunlukla kayıt dışı işgücü piyasalarının hedefi haline gelmekte, çalışma yaşamlarında emek sömürsü, ücrette adaletsizlik, şiddet, ayrımcılık ve cinsel taciz gibi zorlu koşullarla karşılaşmakta ya da insan ticaretinin mağdurları olmaktadır (Coşkun, 2016; Danış, 2007; Dedeoğlu, 2011; Eder, 2015; Kaya ve Orhan Demirağ, 2016; Özbey, 2017; Şahin, 2018; Yaman, 2018). Aynı zamanda bu sorunlar refakatsiz kadın sığınmacılar için çok daha fazla yıpratıcı olmaktadır (Cesur Kılıçarslan, 2016). Bu yönüyle kadınlar göç sürecinde hem kadın olmanın hem de sığınmacılığın neden olduğu eşitsiz ilişkilerin kesişimi temelinde çifte dezavantajlı gruplar arasındadır (Sam, 2006, s. 408). Bu nedenle dünyada sığınmacılar için uygulanan sosyal yardım politikaları büyük ölçüde ve haklı gerekçelerle kadınların yaşadıkları sosyal sorunları merkeze almaktadır. Örneğin bu konuda öncü kurumlardan biri olan BMMYK geliştirdiği stratejiler aracılığı ile kadınları ve kız çocuklarını güçlendirmeye büyük önem vermektedir (UNHCR, 2006). Benzer biçimde ülkemizde çeşitli aktörlerin kaynakları ve destekleri ile kamp dışında yaşayan sığınmacılar için uygulanan sosyal yardım programlarında kadınların ve kız çocuklarının erkeklere oranla daha fazla desteklendiği görülmektedir (Türk Kızılayı, 2018).¹

Zorunlu göç sürecinde kadınların çok daha fazla istismara açık olmalarıyla birlikte (Grabska, 2011, s. 84) sığınmacı erkeklerin göç edilen ülkelerde olumsuz bir biçimde temsil edilmeleri, erkeklerin maruz kaldıkları sorunların analiz edilmesini zorlaştırmaktadır (Gren, 2018). Bu “sorunlu” durum bir yandan kadınlık gibi erkekliğin de toplumsal ve heterojen bir yapı olduğunun (Connell, 2005a) görülememesine neden olurken, bir yandan sığınmacı erkeklere karşı geliştiril-

1 Söz konusu yardımlardan kast edilen sosyal uyum yardımı ve şartlı eğitim yardımıdır. Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Genel Müdürlüğü (ECHO) tarafından finanse edilen ve Dünya Gıda Forumu (WFP), Türk Kızılayı, AFAD ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı iş birliğiyle yürütülen sosyal uyum yardımı (SUY) ülkemizde ikamet eden sığınmacıların çeşitli ihtiyaçlarının giderilebilmesi için verilen nakit transferleridir. Türkiye’de ikamet eden sığınmacılara yönelik uluslararası finansman destekli bir diğer sosyal yardım programı olan şartlı eğitim yardımı (ŞEY) ise, ilgili dezavantajlı grupların çocuklarının eğitimde devamlılığının sağlanabilmesi için verilen şartlı nakit transferleridir (Türk Kızılayı 2018).

len olumsuz tutumların kaynakları hakkında mesajlar da vermektedir. Zira göç alan toplumların medyasında olumsuz bir biçimde kurgulanan sığınmacı erkeklik temsili büyük ölçüde Batı bakış açısı ile inşa edilen Ortadoğulu erkeklik stereotipini yansıtmaktadır. Günümüzde Batının gözüyle kurgulanan Ortadoğu erkekliği çocuklar üzerinde katı denetim sahibi bir baba, kadınları sürekli olarak ikincilleştiren ve çoklu evlilikler yapan şiddet eğilimli bir koca olarak temsil edilmektedir (Inhorn, 2012). Bu temsil biçimi özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında farklı biçimlere dönüşmüş ve özellikle ABD medyasında Ortadoğulu erkekler dünyada yaşanan terör olaylarının sorumluları şeklinde yer almaya başlamıştır (Gerami, 2005, s. 449). Son dönemlerde söz konusu coğrafyalarda yaşanan çatışmaların artması neticesinde ortaya çıkan sığınmacı krizi söz konusu olumsuz temsili yeniden gündeme getirmiş; sığınmacı erkekler ev sahibi toplumların güvenliğini sarsan bir tehdit unsuru olarak algılanmaya başlanmıştır (Ploem, 2016, s. 22). Buna en uygun örnek olarak yakın zamana kadar sığınmacı krizinin bir sembolü haline gelen Aylan Kurdi bebek hakkında Fransız medyasında çıkan olumsuz içerikler gösterilebilir. Fransız mizah dergisi Charlie Hebdo'nun Aylan Kurdi'yi "yetişkin bir erkek olduğunda kadınları taciz edecekti" ifadesi ile karikatürize etmesi sığınmacı erkeklerin batı toplumlarındaki temsiline ilişkin çarpıcı bir gösterge olarak yorumlanabilmektedir (Fisher, 2016). Suç, savaş ve şiddet failleri olmalarının yanı sıra, sığınmacı erkekler bazı durumlarda "savaştan kaçan korkaklar" şeklinde temsil edilmekte; her iki durumdan kaynaklanan çeşitli sorunlar ile mücadele etmektedirler (Rettberg ve Gajjala, 2016). Türkiye özeline bakıldığında ise özellikle Suriyeli sığınmacı erkeklerin benzer bir biçimde "savaştan kaçan korkaklar" biçiminde ya da cinsel istismar, tecavüz, gasp gibi suçlarla ilişkilendirilerek resmedildiklerini söylemek mümkündür (Dut, 2016; Albayrak, 2018; Yuva, 2019). Oysa bir toplumsal cinsiyet kimliği olarak erkeklik tıpkı kadınlık gibi deneyime, bağlama, kültüre, zamana ve mekâna işaret eden heterojen bir olgudur (Kimmel, 2013, s. 92). Erkekliğin bu yapısı göz önüne alındığında tüm erkekleri tek tip bir erkeklik figürü altında değerlendirmek olanaksızdır. Dolayısıyla zorunlu göç deneyimlerini görmeksizin tüm sığınmacı erkekleri "teröristler" veya "savaştan kaçan korkaklar" (Rettberg ve Gajjala, 2016) potasına koymak ya da kadınlar karşısında süregelen bir biçimde "avantajlı" olduklarını varsaymak mümkün olmamakla birlikte, bu varsayım yeniden bir ayrımcılık biçimi tahayyül etmeyi de beraberinde getirmektedir. Connell (2005a) erkek egemen toplumsal cinsiyet düzeninde ataerkilliğin kendilerine yükledikleri rolleri gerçekleştiremeyen ya da bilinçli olarak bu rolleri icra etmeyi reddeden erkeklerin tıpkı kadınlar gibi baskılanan pozisyonlarda yer alabildiklerini belirtmektedir. Bu görüşten hareketle her ne kadar kadınların erkek egemen toplumsal cinsiyet düzeninde çok daha dezavantajlı olduğu kabul edilse de, tüm erkeklerin de evrensel ve nesnel bir biçimde iktidar konumunda olduklarını söylemek yanlıştır. Yukarıda vurgulandığı gibi aynı ataerkilli yapıda farklı erkeklik tipleri mevcuttur (Connell, 2005a) ve söz konusu yapıdan erkekler de zarar görebilmektedir (Atay, 2004). Konu hakkında yapılan çalışmalar sığınmacı erkeklerin dereceleri farklı olsa da kadınlar gibi ayrımcılığa ve şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. (Chynoweth, 2017; Davis, Taylor ve Murphy, 2014; Donaldson ve Howson, 2009; Gren, 2018; Jaji, 2009; Khattab ve Myrntinen, 2017; OXFAM, 2017; UNHCR, 2012).

Sığınılan ülkede karşılaştıkları ayrımcılık ve şiddetle birlikte sığınmacı erkeklerin olumsuz temsilleriyle ilişkili maruz kaldıkları bir diğer sorun ise göç politikalarının uygulama aşamalarında görülmektedir. Sığınmacı erkeklerin suç failleri, teröristler, şiddet yanlıları ya da cinsel istismarcılar olarak homojen bir temsil bağlamında değerlendirilmeleri (Henderson, 2015; Perkel, 2015; Fisher, 2016) ülkelerin göç politikası kararlarını etkilemekte; bu nedenle özellikle refakatsiz ve bekâr sığınmacı erkekler, yeniden yerleştirme süreçlerinde çoğunlukla zorunlu göç süreci-

ni örseleyici sorunlar yaşamaktadırlar (Turner, 2017). Örneğin çok kültürcü bir yapısı olan Kanada hükümeti “güvenlik riski” gerekçesi ile refakatsiz ve bekâr sığınmacı erkekleri ülke topraklarına kabul etme konusunda daha sıkı önlemler alacağını açıklamaktadır (Henderson, 2015; Perkel, 2015).² Aynı şekilde Türkiye’de bulunan sığınmacı erkeklerin üçüncü ülke başvuruları çok daha geç değerlendirilmekte ya da ertelenmektedir.³ Sığınmacı erkekliğin olumsuz temsilinden kaynaklanan bu durum benzer bir biçimde sosyal yardım uygulamalarında da görülmektedir. SUY programına refakatsiz sığınmacı kadınlar başvurabilirken, aynı kriterlere sahip bekâr erkekler ilgili program kapsamına alınmamaktadır.⁴ Bu açıdan bakıldığında, sosyal yardım politikaları ve göç düzenlemelerinde sığınmacı erkeklerin –özellikle bekâr ve refakatsiz olanlarının – çoğu zaman arka plan kategorisinde değerlendirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Connell, 2005b, 1806). Bu düzenlemeler her ne kadar zorunlu göçe konu olan aktörlerin dezavantaj durumuna göre belirleniyor olsa da, özellikle bekâr ve refakatsiz olan erkekleri topyekûn bir biçimde sosyal yardım ve göç politikaları alanlarından dışlamak söz konusu aktörlerin ve elbette ki ilişkili olarak diğer aile üyelerinin sorunlarını pekiştirebilir. Burada amaçlanan erkekçilik⁵ perspektifini desteklemek ya da erkeklerin kadınlar karşısında “dezavantajlı” olduklarını vurgulamak değildir. Daha ziyade toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin minimize edilmesi, sığınma süreçlerinde erkeklerin de yaşadıkları sorunların analiz edilebilmesi ve tüm sığınmacı erkeklerin tipik bir kategori olarak ele alınmaması için sığınmacı erkek deneyiminin de incelenmesi gerektiğini vurgulamaktır. Bununla birlikte bütün erkeklerin sığınma sürecini aynı şekilde deneyimledikleri ve aynı sorunlara maruz kaldıklarını söylemek de yanlıştır. Zorunlu göç toplumsal cinsiyetin yanı sıra kaynak ülkeye, sığınılan ülkeye, ekonomik ve kültürel koşullara göre değişebilen heterojen bir deneyime işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, her ne kadar dünyada kadın sığınmacı sayısının daha fazla olduğu belirtilse de (Grabska, 2011) Türkiye’de ikamet eden erkek sığınmacı sayısının kadın sığınmacı sayısına oldukça yakın⁶ olması sığınmacı erkek deneyiminin incelenmesini ve erkeklerin yaşadıkları sosyal sorunların analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışma, erkek sığınmacıların maruz kaldıkları sosyal sorunları analiz ederek sosyal yardım politikaları temelinde tartışmak amacıyla nitel bir araştırma olarak yürütülmüştür. Yıldırım ve Şimşek’in (2016) vurguladığı üzere nitel araştırma belli bir olayı, olguyu ya da durumu kendi bağlamı içerisinde incelemeyi hedeflemektedir. Çalışma nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenolojik desende yürütülmüştür. Deneyimi merkeze alan fenomenolojik araştırma deseni

2 İlgili hükümet kararının 2015 yılında Paris’te yaşanan terör olaylarından hemen sonra verilmesi sığınmacı erkeklerin terörist ve suçlu failler çatısı altında homojen bir kimlik biçiminde temsil edildiklerini gösteren bir örnek olarak değerlendirilebilmektedir (Henderson, 2015).

3 Söz konusu bilgi araştırma kapsamında görüşülen saha çalışanlarının gözlem ve deneyimlerine dayanmaktadır.

4 S.U.Y programının başvuru şartlarına bakıldığında söz konusu yardımdan bekâr ve refakatsiz kadınların yararlanabilecekleri, aynı durumda olan erkeklerin yararlanamayacakları belirtilmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://kizilaykart-s.u.y.org/TR/faq3.html>). Bununla birlikte çalışma kapsamında görüşülen saha katılımcıları S.U.Y şartları gereğince söz konusu programa başvuran bekâr ve refakatsiz erkeklerin başvurularının çoğunlukla değerlendirilmediğini belirtmektedir.

5 Erkeklik hareketlerinden biri olan erkekçilik erkek egemenliğini meşrulaştırmaya çalışan anti - feminist bir ideolojidir (Bozok, 2009, s. 435).

6 BMMYK istatistiklerine göre Türkiye’de bulunan uluslararası koruma sahibi olan yaklaşık 368 bin şartlı mültecinin %32’sini çocuklar, %22’sini kadınlar, %46’sını erkekler oluşturmaktadır (UNHCR, 2019a). Ayrıca T.C. İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne göre geçici koruma altında bulunan 3,6 milyon Suriyeli sığınmacının 1,9 milyonu (çocuklar dâhil) erkektir (GİGM, 2019). Dolayısıyla Türkiye’de ikamet eden kayıtlı kadın ve erkek sığınmacı sayısı oranları birbirlerine yakındır.

bireylerin bir olguyu nasıl anlamlandırdığını incelemek için kullanılmaktadır (Creswell, 2018, s.77). Bu doğrultuda sığınmacı erkeklerin kendi bağlamlarında zorunlu göçü nasıl deneyimledikleri, hangi sosyal sorunlara maruz kaldıkları ve bu sorunları bertaraf etmek için başvurdukları sosyal yardımlara ilişkin deneyimleri analiz edilmiştir. Araştırma 2018’de yürütülen kesitsel bir saha araştırmasının verilerine dayanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir’de ikamet eden farklı uyruklardan 17 erkek sığınmacı ve söz konusu grupların yardım veya danışmanlık hizmeti aldığı çeşitli kurumlarda çalışan beş saha görevlisi oluşturmuştur. Saha görevlilerinin verdikleri hizmetlere istinaden ilgili gruplara yönelik gözlemleri ve onlarla yaşadıkları deneyimler çalışma açısından son derece önemli olmuştur. Böylelikle hem yardım talep eden hem de bu talepleri değerlendirme yetkileri olan çeşitli kişilerin karşılıklı görüşlerine başvurularak bulgular çok boyutlu olarak tartışılmıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcılarla ilgili bilgiler Tablo ve 1 ve 2’de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubundaki Sığınmacı Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Katılımcı	Uyruk	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Eğitim	Meslek	Gelir Aylık TL	Türkiye’de Bulunma Süresi
K1	Irak	22	Bekâr	-	Lise	İşsiz	-	3
K2	Irak	28	Bekâr	-	Üniversite	Garson	1000	5
K3	Irak	28	Bekâr	-	Lise	Aşçı	1500	4
K4	Irak	23	Bekâr	-	Lise	Tercüman	1600	4
K5	Irak	23	Bekâr	-	Lise	Garson	1200	3
K6	Irak	20	Bekâr	-	Ortaokul	Garson	1500	2
K7	Suriye	21	Bekâr	-	Ortaokul	İşsiz	-	3
K8	Irak	22	Bekâr	-	Lise	İşsiz	-	3
K9	Suriye	22	Evli	3	Lise	İşsiz	-	5
K10	Suriye	24	Bekâr	-	Lise	Servis Elemanı	2000	5
K11	İran	24	Bekâr	-	Lise	İnşaat İşçisi	2000	3
K12	Suriye	26	Evli	1	Üniversite	Proje Asistanı	2500	3
K13	Irak	23	Bekâr	-	Lise	Tercüman	1600	6
K14	İran	50	Evli	2	Üniversite	Tercüman	1000	5
K15	İran	28	Evli	1	Y. Lisans	İşsiz	-	3
K16	Afganistan	23	Bekâr	-	Lise	Garson	2000	1,5
K17	Irak	30	Evli	1	Ortaokul	Hamal	1200	3

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcıların dokuzu Irak, dördü Suriye, üçü İran ve biri Afgan uyrukludur. Yaşları 20 ile 50 arasında değişmektedir. Katılımcıların 15’i 20’li yaşlardadır. Katılımcıların 12’si bekâr iken beşi evlidir. Katılımcılardan beşi çocuk sahibidir ve çocuk sayıları bir ile üç arasında değişmektedir. Eğitim durumlarına bakıldığında üç katılımcının ortaokul mezunu olduğu diğerlerinin ise orta ve yüksek düzeyde eğitim sahibi olduğu görülmektedir. 10 katılımcı lise, üç katılımcı üniversite, bir katılımcı ise yüksek lisans düzeyinde eğitime sahiptir. Mesleklerine bakıldığında beş katılımcının işsiz olduğu diğer katılımcıların servis elemanı, garson, tercüman, işçi, aşçı, proje asistanı gibi mesleklere sahip olduğu görülmektedir. Aylık gelirleri 1000 TL ile 2500 TL arasında değişmektedir. Katılımcıların Türkiye’de bulunma sürelerinin 1,5 ile 6 yıl arasında değiştiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan saha görevlilerine ilişkin bilgilere (Tablo 2) bakıldığında üç katılımcının resmi, iki katılımcının ise sivil toplum kuruluşlarında görev yaptığı görülmürken, saha görevlileri, tercümanlık desteği, hukuk danışmanlığı, yönlendirme hizmetleri, psiko-sosyal danışmanlık, sosyal yardım alanlarında faaliyet göstermektedirler.

Tablo 2: Çalışma Grubundaki Saha Görevlilerine İlişkin Bilgiler

Saha Görevlisi	Görevli Olduğu Kurum Türü	Faaliyet Alanı
S1	Resmi	Tercümanlık Desteği, Hukuk Danışmanlığı, Yönlendirme Hizmetleri
S2	Resmi	Sosyal Yardım ve Danışmanlık
S3	STK	Psiko-Sosyal Danışmanlık, Sosyal Yardım, Hukuk Danışmanlığı
S4	Resmi	Sosyal Yardım ve Danışmanlık
S5	STK	Psiko-Sosyal Danışmanlık, Sosyal Yardım, Hukuk Danışmanlığı

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bunun nedeni araştırmacının erkek sığınmacıları konu edinmesi ile ilişkilendirilebilmektedir. Erkekler, toplumsallaşma sürecinde öğrendikleri güçlü görüme, rasyonel olma, tek başına sorunların üstesinden gelebilme gibi roller nedeniyle kendi erkeklik deneyimleri hakkında konuşmaktan çoğunlukla uzak durmaktadırlar (Macnamara, 2006, s. 45). Çalışmadaki bu engeli bertaraf etmek için kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ise katılımcıların kendilerini daha rahat bir şekilde ifade edebilmesini sağladığından saha aşaması için özellikle seçilmiştir (Altunışık, vd., 2010, s. 92). Türkiye genelinde en fazla şartlı mülteciye ev sahipliği yapan uydu kentlerden birinin Eskişehir olduğu bilinmektedir. Güncel verilere göre Eskişehir’de kayıtlı olmayanlarla birlikte yaklaşık olarak 30 bine yakın şartlı mülteci olduğu tahmin edilmekte ve söz konusu grupların yoğunluğunun sırasıyla Irak, İran, Afganistan ve Suriye olarak belirtilmektedir.⁷ Bununla birlikte geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların sayısı 2019 yılı itibarıyla 4672 olarak belirtilmiştir (GİGM, 2019). Bu çerçevede kentteki sığınmacıların uyruklarına göre oransal dağılımı çalışma grubuna da yansımıştır. Bu doğrultuda 17 farklı erkek sığınmacı ile görüşülen bu çalışma kapsamında Iraklı katılımcılar sayıca fazla olmuştur. Sahada sığınmacı erkeklerle görüşmelere başlamadan önce sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları mahallelerdeki kanaat önderlerinin bilgisine başvurulmuş; tanıştırılan katılımcılar ile ilk temas sağlanmış, ardından kartopu tekniği ile tüm katılımcılara ulaşılmıştır. Görüşmeler yapılmadan önce katılımcılardan ses kayıtlarının alınabilmesi için izin istenmiştir. 15 katılımcı ses kaydı alınmasına onay verirken, 2 katılımcı ses kaydına onay vermemiş; bu katılımcılar ile gerçekleşen görüşmeler araştırmacılar tarafından görüşme ve gözlem notları tutularak yapılmıştır. Araştırma kapsamında her bir katılımcı ile ortalama 36 dakika yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş toplam 620 dakikalık bir görüşme verisi elde edilmiştir. Saha görevlilerinden elde edilen verilere göre Afgan sığınmacıların çoğunlukla kayıtsız oldukları; genellikle ilçe ve köylerde tarım işçisi olarak çalıştıkları için çalışma kapsamında yalnızca bir Afgan katılımcıya erişilebilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın ilk aşamalarında kendileriyle görüşme yapılmasına rıza gösteren iki Afgan sığınmacı, çalışmanın daha sonraki aşamalarında kayıtsız oldukları ve bu durumun öğrenilmesinden duydukları kaygı ile görüşmeyi reddetmişlerdir.

3. Bulgular ve Tartışma

Bulgular, “Olumsuz Temsil ve Algının Yarattığı Sorunlar”, “Erkekliğe Yüklenen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Nedeniyle Karşılaşılan Sorunlar” ve “Sosyal Yardım ve Göç Düzenlemeleri Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar” temaları altında ele alınmıştır.

7 İlgili veriler araştırma kapsamında görüşülen STK temsilcilerinden ve yerel kaynaklardan şifahi olarak elde edilmiştir.

3.1. Olumsuz Temsil ve Algının Yarattığı Sosyal Sorunlar

Çalışma kapsamında görüşülen katılımcıların deneyimlerine göre Türkiye’de sığınmacı erkeklerin maruz kaldığı başlıca sorunlardan birinin sığınılan ülkedeki olumsuz temsil ve buna bağlı olarak gelişen olumsuz toplumsal algılar olduğu anlaşılmaktadır. Avrupa ve Türkiye medyasında sığınmacı erkekler şiddet failleri, toplumun güvenliğini tehdit eden teröristler ya da cinsel istismar sorumluları şeklinde temsil edilmektedir (Turner, 2016; Ploem, 2016; Henderson, 2015; Rettberg ve Gajjala, 2016; Yuva, 2019). Medyanın büyük ölçüde kamuoyu algısını şekillendirdiği göz önünde bulundurulduğunda (Happer ve Philo, 2013), erkek sığınmacıların toplumu tehdit eden aktörler olarak olumsuz bir biçimde temsil edilmeleri nedeniyle sosyal dışlanmaya maruz kalmaları muhtemel görünmektedir.⁸Konu hakkında yapılan çalışmalarda da belirtildiği gibi söz konusu temsil nedeniyle erkek sığınmacılar yerel halk tarafından dışlanmakta ve çeşitli şiddet türleriyle karşılaşmaktadırlar (Gren, 2018; Olivius, 2016; Khosvari, 2009). Benzer bir biçimde araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların deneyimleri bu temsil biçiminin yarattığı dezavantaj durumlarını gösterir niteliktedir. Araştırma kapsamında görüşülen erkek sığınmacılara genel olarak toplumun kendileri hakkında ne düşündüklerini sorulmuştur. K4, K13 ve K15’in erkek sığınmacılar hakkında oluşan olumsuz temsile gönderme yapmaları ve katılımcıların bu yaygın temsil biçimini eleştirirken kendilerinin tecavüz, taciz, gasp gibi herhangi bir suça karışmadıklarını vurgulamaları kayda değerdir. Sığınmacı erkeklerin çeşitli suçların failleri olarak temsil edilmeleriyle birlikte, sığınmacı erkekliğine yönelik bir diğer olumsuz temsil biçimi ise “askerden kaçan korkaklar” olarak resmedilmeleridir (Dut, 2016; Rettberg ve Gajjala, 2016; Al-bayrak, 2018). Bu yaygın temsil nedeniyle gelişen olumsuz tutumlara maruz kalan K1, sık aralıklarla kamusal alanda ataerkil şiddet ile karşılaştığını belirtmiştir. Bu durum sığınmacıların topluma uyumlarını engelleyen bir sorun olarak yorumlanabilmektedir; çünkü temsillerin olumsuzluğu sosyal ilişkilerden dışlanmayı da beraberinde getirebilmektedir. Her iki temsilin yarattığı dezavantajlı duruma istinaden K1’in deneyimleri ve K4, K13 ve K15’in kendileri hakkında oluşan algıları reddetmek için kullandıkları ifadeler dikkat çekicidir:

“Bir de diyorlar ki bana “siz niye geldiniz neden orada kalmadınız buraya geliyorsunuz bizim işleri evleri alıyorsunuz?” dediler. Çok kişi [erkek] söyledi “siz niye savaş için gitmiyorsunuz? Niye buraya geldiniz? Ülkenize geri gidin” diyorlar bağıyorlar hep (K1).”

“Problemlisi ama yani bu! Keşke herkes bilse daha iyi, gözümle gördüm demek lazım, duymak yetmez. Ben hiç öyle çalma, çırpma yapmadım (K4).”

“Kimseye zarar vermemeye çalışıyoruz yani sadece bize zarar verenlere karşı kendimizi koruyoruz. Mesela bizden hiç kimse bayanlara karışmıyor yani. Bu zarar konusu da daha çok erkekler için söyleniyor... Sanki bizi terörist gibi görüyorlar (K13).”

“Mesela başka haber çıkıyor işte mülteciler mesela denize gitmiş orada kızları rahatsız etmiş başka kızları hani sizinkilerden ama herkes bir değil yani. Ama ne zaman bak habere hep öyle çıkıyor. Biz [İranlı erkekler] öyle bir şey yapmıyoruz hep kötü veriyorlar (K15).”

Yukarıda görüldüğü gibi zorunlu göç sürecinde erkeklerin olumsuz temsillerinden dolayı sosyal dışlanma riskleri ile karşılaşabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte olumsuz temsilleri nedeniyle sığınmacı kadınlar da sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu hususta “yuva yıkan kadın” biçiminde temsil edilmeleri nedeniyle özellikle refa-

8 Göç bağlamında sosyal dışlanma, göçmen ve sığınmacı grupların çeşitli nedenlerle yerli toplumla uyumlarını engelleyen etmenler olarak tanımlanmaktadır (Bakioğlu, Artar ve İzmir, 2018; Dedeoğlu ve Gökmen, 2011).

katsiz ve bekâr Suriyeli kadın sığınmacılar sosyal dışlanmaya maruz kalmakta; gündelik yaşamda yerel toplum tarafından her türlü şiddeti görebilmekte ve güvenlik sorunları yaşayabilmektedirler (Erdoğan, 2014; Kaya, 2015; Küçükşen, 2017; Orhan ve Sencyücel Gündoğar, 2015; Özüdoğru, 2018). Benzer biçimde olumsuz temsillerinden kaynaklı kadınlar gibi erkeklerin de çeşitli sorunlar ile karşılaştıkları gözlemlenmekte; sığınmacı erkeklerin de acil güvenlik ihtiyaçları olabilmektedir. Çalışma kapsamında görüşülen sığınmacı erkekler büyük ölçüde olumsuz temsil temelinde gündelik yaşamda çoğunlukla sözlü şiddete uğramakta; bu durum bazen fiziksel şiddete kadar varabilmektedir:

“Mesela sokaktan geçerken sarhoşlarla karşılaşıyorum onlar bize mültecilere kızgın olduğu için baya bir sıkıntı çıkarıyorlar, ben Suriyeli olduğum için de suçlu ben olurum yani (K7).”

“Erkeğe karşı çok ırkçılık oluyor, hakaret oluyor. Kadından daha fazla görüyor ırkçılık. Bazen kavga oluyor bana vuranlar oldu. Mesela bir kere maç yapıyorduk Türk takımıyla, yendik onları sonra Arapça konuşuyorduk rahatsız oldular bize vurdular sonra polis aradık falan... (K13).”

Barınma sorunu kadın erkek fark etmeksizin tüm sığınmacı gruplar için ortak ve temel bir sorundur (Çetinkaya, Erbaş ve Özceylan, 2016; Taş ve Özcan, 2018; Mazlumder, 2015) ve erkek egemen toplumsal cinsiyet düzeni nedeniyle kadınların barınma ihtiyaçları çok daha acil olabilmektedir (Barın, 2015). Çeşitli sebeplerle refakatsiz olan ve dolayısıyla yoksulluğa daha fazla maruz kalan Suriyeli kadın sığınmacılar ise yerli erkekler tarafından bir “savaş ganimeti” olarak görüldüğünden (Bozan, 2017) barınacak yer bulmakta daha fazla güçlük çekmekte; barınacak yer bulduklarında ise mahalle sakinleri tarafından rahatsız edilmekte ve kendilerini güvende hissedememektedirler (Özüdoğru, 2018, s. 1143). Bununla birlikte farklı biçimlerde sığınmacı erkekler de olumsuz temsilleri ile ilişkili olarak barınma ihtiyaçlarını karşılamada zorluklar yaşayabilmektedir. Bu durum suç failleri olarak algılanmalarının (Ploem, 2016; Turner, 2016) bir sonucu olarak özellikle bekâr ve refakatsiz sığınmacı erkeklerin ev bulma süreçlerinde görülebilmektedir. Bu hususta katılımcılardan özellikle K8 ve K10’un barınma süreçlerine ilişkin yaşadıkları deneyimler önemli ve çarpıcı bir bulgu olarak ortaya konulabilmektedir:

“Mesela ben ilk ev arıyorum, telefon açıyorum diyor “aile var mı? Sen yabancısın ama aile varsa olur ama tek olmaz” diyorlar. Çünkü onlar da haklı, yani erkek tek diyor sonra bir sürü erkek geliyor yani zarar verebilirler, çok kalabalık oluyorlar... Mesela ev için annem aradı bana 800 dedi ama anneme 650 diyor (K8).”

“Genç erkeklere zor oluyor ev vermek kadınlara ailelere mesela acıyorlar ama erkek oldu mu korkuyorlar yani zarar verebilir kötü bir şey yapabilirler diye (K10).”

3.2. Erkekliğe Yüklenen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Nedeniyle Karşılaşılan Sorunlar

Toplumsal cinsiyet düzeni çoğunlukla erkeklere bir takım ayrıcalıklar sunduğundan göç süreci kadınlar için çok daha yıpratıcı olmakta; kadınlar her türlü istismara uğramakta, insan haklarından yoksun olmaktadır (Thomas, 2008). Bu durum büyük ölçüde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsiz ilişkiler temelinde gerçekleşmekte; kadınların hali hazırda mevcut olan ikincil konumları sığınma süreci ile birlikte pekişmektedir (Akpınar, 2017; Dayıoğlu Oyman, 2016; Erdoğan ve Gönülçalan, 2018; Şeker ve Uçan, 2016). Kadın sığınmacılar toplumsal cinsiyet düzenine bağlı olarak temel ihtiyaçlarını karşılamada erkeklere oranla çok daha fazla zorluklar yaşamakta (Barın, 2015; Cankurtaran ve Albayrak, 2019); istihdamda ekonomik ve cinsel sömürüye maruz kalmakta (Coşkun, 2016; Danış, 2007; Dedeoğlu, 2011; Eder, 2015; Kaya ve Orhan Demirağ, 2016; Özbey, 2017; Şahin, 2018; Yaman, 2018) ya da Suriyeli sığınmacı kadınlar örneğinde olduğu

gibi her türlü şiddet biçimi ile karşılaşmaktadırlar (Kaya, 2015). Bu sorunlar kadınların bekâr ya da refakatsiz olmaları ile birleşince büyümekte (Cesur Kılıçarslan, 2016; Küçükşen, 2017; Özudoğru, 2018) ve sosyal hizmetlere erişimlerinin sınırlı olması nedeniyle çoğunlukla çözülememektedir (Coşkun, 2016; Coşkun ve Yılmaz, 2018; Coşkun, 2019). Ayrıca özellikle Suriyeli sığınmacı kadınlar çoklu ve zorla evliliklerin konusu olabilmekte (Kaya, 2015); kız çocukları ise evlilikler, erken gebelikler ya da eğitim hayatına devam edememe gibi toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri pekiştiren çeşitli sorunlara maruz kalmaktadır (Dayıoğlu Oyman, 2016). Her ne kadar erkek egemen toplumsal cinsiyet rejimi nedeniyle erkeklerle oranla kadınların çok daha zorlu bir sığınma süreçleri olsa da, sığınmacı erkeklerin de ataerkil yapının erkeklige yüklediği rol, sembol, anlam ve pratikler nedeniyle sığınma süreçleri sancılı olabilmektedir. Bu yönüyle erkeklerin maruz kaldıkları sosyal sorunların bir diğer kaynağı tıpkı kadınlarda olduğu gibi ataerkil toplumsal cinsiyet düzeninin kendisidir. Buradaki asıl konu sığınmacı erkekleri sığınmacı kadınlar ile karşılaştırarak farklı bir biçimde eşitsizlikleri yeniden üretmenin aksine, bazı durumlarda erkeklerin de ataerkillikten zarar gördüklerini ve bir takım eşitsizliklere maruz kaldıklarını gösterebilmektir. Erkek egemen toplumsal cinsiyet düzeni yalnızca kadınları baskılamamakta; erkekleri de bir takım rolleri gerçekleştirmeleri için zorlamakta ve bu rolleri gerçekleştiremeyen, gerçekleştirmek istemeyen erkekleri sömürülen konumlara itmektedir (Connell, 2005a).

Konuya ilişkin olarak erkek sığınmacıların karşılaştıkları ilk sorun sığınma arama sürecinde yaşanmaktadır. Sığınma arama sürecindeki genel kanı kadınların her türlü istismara daha açık oldukları şeklindedir (Buz, 2007). Kadınlar toplumsal cinsiyet ve sığınmacı kimliklerinin kesişimi temelinde daha zorlu bir sığınma deneyimi yaşamaktadır. Savaş ortamı kadınlar için çok daha tehlikeli olabilmekte, sığınma sürecinin çoğunlukla bir savaş durumuna istinaden gerçekleştirildiği düşünöldüğünde kadınlar toplumsal cinsiyete dayalı birçok sorunla mücadele etmek durumunda kalabilmektedir. Kadınlar sığınma arama süreçlerinde sınır muhafızları, bir takım örgütler, insan kaçakçıları ya da diğer sığınmacılar tarafından cinsel saldırıya uğrayabilmekte (UNHCR, 1995); bu durum çoğunlukla göç edilen ölkeye gelindikten sonra bile kadınlar tarafından dillendirilmemektedir (Freedman, 2016). Kadın sığınmacılar sığınma arama süreçlerinde erkek şiddetine maruz kalmakla birlikte, bazı durumlarda erkek şiddetinden kaçmak için de sığınma talep etmektedirler (Akkaya, 2002, s. 77; Odman, 1996, s. 2; Buz, 2007). Bu yönüyle zorunlu göç kadınlar için bazı durumlarda baskı ve şiddetten kaçmak için başvuru olan bir yöntem olmaktadır (Kofman vd., 2000, s. 143). Bu kanıyı katılımcı erkekler de desteklemekte; sığınma sürecinin kadınlar için daha zor ve şiddet içerikli olduğunu vurgulamaktadırlar. Aynı durumun özellikle sığınma öncesi ve sığınma arama sürecinde biçimleri ve dereceleri farklı olsa da erkekler için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcılar sığınma öncesi ve sığınma arama süreçlerinde yaşadıkları en zorlu deneyimin zorla askere alınma olduğunu belirtmektedir. Hatta bu durum bazı sığınmacı erkekler için zorunlu göçü başlatma nedeni dahi olabilmektedir. Katılımcılardan K7 ve K10 savaş ve çatışmaların artmasıyla birlikte yaşadıkları ölkelerde erkeklerin küçük yaşlarda zorla askere alındığını, söz konusu erkeklerin askerliği reddettikleri takdirde duygusal, psikolojik veya fiziksel şiddet gördüklerini ve bu nedenle bazı erkeklerin zorunlu olarak Türkiye'ye göç ettiklerini belirtmektedir. Bununla birlikte söz konusu durum bazı sığınmacı erkeklerin sığınma arama süreçlerinde de karşı karşıya kalınan bir problem olabilmektedir (Davis, Taylor ve Murphy, 2014). K13 Türkiye'ye göçleri sırasında bir takım silahlı örgütlerin yollarını kestiğini, K13'ün yanında bulunan bazı erkekleri kendi çıkarları doğrultusunda savaştırmak için kullanmak istediklerini ve bunu reddettikleri takdirde söz konusu erkeklerin çeşitli şiddet biçimleri ile karşılaştıklarını gözlemlemiştir. Sığınmacı erkeklerin hem göç öncesinde hem de göç sı-

rasında maruz kaldıkları bu sorun toplumsal cinsiyet rejiminin erkeklere dayattığı askerlik rolü ile ilişkilendirilebilir. Dünya genelinde neredeyse tüm erkekleri çatısı altına alan “militarist erkeklik” rolü üzerine inşa edilen bir askerlik kurumundan bahsedilebilmektedir (Sancar, 2013, s. 153). Bu yönüyle askerlik birçok kültürde erkeklere çoğu zaman zorunlu olarak dayatılan birincil “erkek” rollerinden biridir (Connell, 2005a, s. 77). Erkekler ataerkil toplumsal yapının kendilerinden beklediği sertlik, saldırganlık, şiddet ya da öfke gibi özelliklere (Edley ve Wetherell, 1996, s. 101) uygun davranışlar sergilemedikleri takdirde ataerkil şiddet ile karşılaşabilmektedirler (Nagel, 2000, s. 65). Bu görüşün ışığı altında katılımcıların deneyimlerinde görüldüğü gibi sığınmacı erkekler şiddet failleri olmayı reddettikleri için şiddet mağdurları olmaktadır:

“Benim gelmemdeki en büyük sebep askerlik. Ufak yaşında askere aldılar beni 15 yaşındaydım askere aldılar, savaş olduğu için askerlik yapmak zorundaydım. Elimize silah verdiler, çatışmalar yaşadık savaş hali yani. Biliyorsun yani savaş olduğu için ufak yaştan alıyorlardı askerler erkekleri. Yani erkek olmak çok zor çünkü erkek olduğun zaman ya askerlik yapacaksın ya da kaçacaksın başka çaren yok (K7).”

“Genç erkeklerin durumu çok zor orada mesela yolda görüyor Esad askerleri genç erkekleri görüyor orada zorla askere alıyor, zorla masum insanları öldürmek için. İnsan öldürmezsen bizi öldürüyorlar yani ben öyle bir durum yaşadım yani o yüzden geldim (K10).”

“Yolda gelirken terör örgütleri durduruyor ondan erkekler daha zor yani çünkü özellikle erkekleri alıyorlar, kadınları da alıyorlar ama erkekleri daha çok alıyorlar terör örgütleri. Daha çok erkekler zorlanıyor yani terör örgütü yüzünden, erkekleri alıyorlar asker gibi çalıştırıyorlar (K13).”

Yukarıda tartışıldığı gibi sığınmacı erkekler ataerkil toplumsal cinsiyet düzeninin erkek kimliğine yüklediği militarist erkeklik rolünü (Sancar, 2013) icra etme yanlısı olmamaları nedeniyle göç kararı alabilmekte; göç süreci içerisinde söz konusu rol nedeniyle eril şiddete maruz kalabilmektedir. Her ne kadar kadınların sığınma süreci erkeklerinkine kıyasla çok daha zor olsa da, zorunlu göçün tüm bireyleri çarpıcı bir biçimde etkilediği (Grabska, 2011) ve tıpkı kadınlar gibi erkeklerin de toplumsal cinsiyet bağlamında çeşitli sorunlara - zorla askere alınma gibi - maruz kalabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır (Miller, 2018). Ataerkil yapının erkeklik kimliğini baskılamasına bağlı olarak erkek sığınmacıların karşılaştıkları bir diğer sorun ise sığınma sürecinde çalışma yaşamında görülmektedir. Elbette ki bu argüman zorunlu göç sürecinde kadınların istihdama dahil olmadıkları ya da çalışma yaşamına ilişkin sorunlar yaşamadıkları anlamına gelmemelidir. Cinsiyetçiliğin katı bir biçimde görüldüğü ve uygulandığı alanlardan biri olan çalışma yaşamı egemen erkek pratikleri ile bütünleşmektedir (Sancar, 2013, s. 80). Bu nedenle çalışma yaşamında kadın sığınmacıların emekleri daha fazla sömürülmekte; söz konusu kadınlar cinsel taciz, fiziksel şiddet ya da psikolojik baskılar gibi sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Coşkun, 2016; Coşkun, 2019; Daniş, 2007; Dedeoğlu, 2011; Eder, 2015; Kaya ve Orhan Demirağ, 2016; Özbey, 2017; Şahin, 2018; Yaman, 2018). Bu durum erkekliğe atfedilen evi geçindirme rolünü (Donaldson ve Howson, 2009) üstlenmek zorunda kalan kadınlar için çok daha zorlu bir sürece işaret etmektedir (Buz, 2007, s. 44). Örneğin bazı durumlarda kadınlar ücretli bir iş ya da yardım bulma süreçlerinde erkekler tarafından cinsel ilişkiye dahi zorlanmaktadır (Coşkun ve Yılmaz, 2018, s. 296). Sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyete dayalı olarak istihdam temelinde yaşadıkları dezavantajlı durumlarla beraber birçok kadın yine toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle istihdama katılamamaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Suriyeli sığınmacı kadınlar, küçük çocukların ve yaşlı aile üyelerinin bakım sorumluluğunun kendilerine dayatılmaları ya da

eşlerinin kendilerine izin vermemeleri gibi nedenlerle çalışma hayatına girememektedirler (Erdoğan ve Gönülaçan, 2018, s. 559). Bu kanı birçok katılımcı erkek tarafından da desteklenmekte, erkekler sığınmacı kadınların zorlu çalışma koşullarına ve yaşadıkları zorlu deneyimlere dikkat çekmektedirler.

Kadınların çalışma yaşamlarında karşılaştıkları zorlu deneyimler ataerkilliğin erkeklige yüklediği değerler neticesinde farklı bir biçimde sığınmacı erkeklerin çalışma ilişkilerinde de görülmektedir. Erkeklik ataerkil toplumsal cinsiyet düzeninde başlıca piyasada aktif olmak ile temsil edilmektedir. Hatta ataerkillik için erkek olmanın toplumsal anlamı aslında “çalışan bir erkek” olmak demektir (Sancar, 2013, s. 58). Ayrıca ataerkilliğin erkeklere kendi himayesi altında bulunan kadın, çocuk, aile ve akrabalarını dışsal tehlikelere karşı koruma ve evi geçindirme konusunda birincil sorumluluk sahibi olma rollerini dayatması (Gilmore, 1990, s. 221) zorunlu göç sürecinde sığınmacı erkeklerin çalışma yaşamlarında karşılaştıkları sorunları pekiştiren etmenlerdendir. Birçok katılımcı ailelerini tek başına geçindirdiklerini belirtmekte; altı katılımcı ise hali hazırda kaynak ülkede bulunan diğer aile üyelerine de ekonomik olarak destek olmaktadır. Dolayısıyla sığınmacı erkeklerin zorunlu göçe bağlı olarak tecrübe ettikleri yoksulluk daha da büyümektedir. Katılımcıların deneyimleri erkeklerin aileyi geçindirme sorumluluğu nedeniyle kültürel bir baskı altında olduklarını, çalışma yaşamında çeşitli istismar biçimleriyle karşılaştıklarını, ataerkillik tarafından erkeklige yüklenen işyeri dışındaki sorunlarını yansıtmayan “ideal çalışan erkek” rolü (Humberd, Ladge ve Harrington, 2015, s. 250) nedeniyle yaşanan haksız durumlara karşı “sessiz” kalmaya mecbur hissettiklerini göstermektedir.⁹ Sığınmacı erkekler çalışma yaşamlarında ekonomik ve psikolojik olarak istismar edilmekte; ataerkillik tarafından erkeklige dayatılan bu “mecburi çalışma” zorunluluğu işgücü piyasaları tarafından çeşitli şekillerde bir “avantaja” dönüştürülmektedir. Katılımcılar ücretli bir işte çalışmaya “mecbur” olma durumlarının işverenler tarafından sıklıkla kötüye kullanıldığını; düşük ücretlere ve ağır çalışma koşullarına tepki verdiklerinde işten çıkarılmayla tehdit edildiklerini, aile üyelerinin geçimlerini çoğunlukla yalnız başlarına sağladıkları için sessiz kalmak zorunda olduklarını beyan etmektedirler. Dolayısıyla bu açıdan bakıldığında sığınmacı erkekler için bir diğer problemin - tıpkı kadınlarda olduğu gibi - iş yaşamında karşılaşılan istismar olduğu söylenebilir. Bu kapsamda katılımcılardan K2 ve K13’ün yorumları erkeklige dayatılan aileyi geçindirme sorumluluğuna ilişkin çalışma yaşamında karşılaşılan gerilimleri yansıtırken, K4 ve K11’in çalışma yaşamına ilişkin deneyimleri ise erkeklerin karşılaştıkları istismara karşı herhangi bir tepki veremediklerini göstermektedir:

“Burada erkeğin sorumluluğu var ailesi var, tek başına geçim yapıyor çok zor yani. Burada şimdi kız kardeşim okula gidemiyor, çalışıyor çünkü benim tek başıma maaşım yetmiyor ki... En korktuğum şey bu yani hep yapıyorlar 12 - 14 saat çalışıyoruz ama düşük maaş veriyorlar bir de üstüne vermiyorlar, şikâyet edemiyoruz (K2).”

“Az ücret verdiler, sigorta yok. Bir şey olsa kendi kendine yapacaksın. Erkeğin ailesine bakması zorunda yani erkek, mesuliyeti çok... Buradaki sorumluluk çok büyük oldu, annem çalışmıyor babam hasta. Biz geçindiriyoruz [evi] ağabeyim ve ben yani (K13).”

“Ramazan ayından önce bir ay önce iş kazası geçirdim, işi bırakmak zorunda kaldım, hastaneye gittim patrona zarar gelmesin diye yalan söyledim çelik kapıya sıkıştı dedim, iş kazası olarak geçmesin diye. Sonra işe gittim dedim patrona “maaşım doldu benim bir ay oldu verebilecek

9 Bu durum elbette ki yalnızca ataerkilliğin erkeklige yüklediği roller çerçevesinde açıklanamaz. Zira sığınmacı erkeklerin çoğunun çalışma izni olmaması da bu sorunu pekiştiren etmenler arasında değerlendirilebilmektedir.

misin?” dedim, o da “hayır senin elin kırık ki nasıl vereceğim dedi”... Ben onu kurtardım aslında niye bana öyle yaptı keşke söyleseydim de 30 bin TL ceza yeseydi ama ben yapar mıyım? (K4).”

“Mesela birkaç kez işte elimi kestim ne bileyim parmağım kırıldı, ben hastaneye gittim orada demedim işte kazayla öyle oldu mecbursun çünkü. Elim kesik de işe gitmek zorunda kaldım, parmağım kırıldı işe gittim, bunlar çok zordu (K11).”

3.3. Sosyal Yardım ve Göç Düzenlemeleri Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar

Yukarıda yer alan bulgular sığınmacı erkeklerin dereceleri ve biçimleri farklı da olsa kadın sığınmacılar gibi çeşitli sosyal sorunlara maruz kaldıklarını ve bu anlamıyla sosyal yardımlara ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Zorunlu göç sürecinde erkeklerin de sosyal sorunlara maruz kalması gerçeğine rağmen pek çok sosyal yardım örgütünün erkekleri mağdur kategorisine koymadığı, bunun yerine medyanın söylemiyle paralel olarak ilkellik ve zorbalıkla temsil edilen homojen bir erkeklik çatısı altında değerlendirdiği görülmektedir (Olivius, 2016, s. 56; Ploem, 2016; Turner, 2016). Her ne kadar sosyal yardımlar sığınmacı bireylerin dezavantaj durumuna istinaden verilse de, özellikle bekâr ve refakatsiz erkek sığınmacıların kurumsal olarak S.U.Y programından dışlandıkları görülmektedir (Türk Kızılayı, 2018). Görüşülen saha çalışanları sosyal yardımların dezavantajlı durumlarının yoğunluğuna bağlı olarak daha çok kadın ve çocuklara verildiğini, sığınmacı erkeklerin ise sosyal yardımlardan daha az faydalandıklarını belirtmektedirler. Bununla birlikte sosyal yardımlarda önceliğin çoğunlukla kadın, çocuk ve engelli olduğu; erkeklerin ise genellikle sahip oldukları çocuk sayısı ile doğru orantılı olarak yardım aldıkları, refakatsiz ya da bekâr erkeklerin çoğunlukla sosyal yardımlara dâhil edilmedikleri saha çalışanları tarafından belirtilmektedir.

Bekâr ve refakatsiz sığınmacı erkeklerin sosyal yardımlardan dışlanması bir yandan kendilerine dair oluşan olumsuz tutumlarla bir yandan da ataerkilliğin erkeklere yüklediği sembolik anlamlarla ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet düzeni erkek ve kadınların kültürel olarak sergilemesi gereken rolleri belirlemekle birlikte, her iki cinsiyete ilişkin temsil biçimleri de oluşturmaktadır (Newman, 2002, s. 353). Erkeklerin sosyal yardımlara daha zor dâhil olabilmelerinin nedeni zorunlu göç sürecinde suçlu failler biçiminde resmedilmeleriyle birlikte ataerkil toplum yapısından bir toplumsal cinsiyet kimliği olarak erkekliğin büyük ölçüde çalışma kapasitesiyle temsil edilmesidir (Sancar, 2013). Erkekliğin bu şekilde kurgulanması sosyal yardım örgütlerinin sığınmacı erkeklerin sorunlarına yeterince eğilmemelerine ve sığınmacı erkekleri çoğunlukla dezavantajlı olarak görmemelerine neden olmaktadır (Promundo, 2017, s. 15). Her ne kadar sosyal yardımlar çoğunlukla kadın sığınmacıları desteklese de, bazı sosyal yardım örgütlerinin Suriyeli kadınları aşağıladıkları, yardım sürecinde isteksiz tutumlar sergiledikleri (Cankurtaran ve Albayrak, 2019, s. 56) ve kadınların çeşitli nedenlerle sosyal hizmetlere erişimde güçlükler çektikleri (Anitha, 2011, s. 1261; Coşkun, 2019, s. 131) belirtilmektedir. Ancak çalışma kapsamında dikkat çeken husus ise erkek sığınmacıların ailelerinin bakımlarını tek başlarına üstlenmeleri ve acil ihtiyaçları olmasına karşın büyük ölçüde sosyal yardım pratiklerinden dışlanmalarıdır. Bazı katılımcılar aile üyelerinin hasta, yaşlı ya da çocuk olmaları nedeniyle herhangi bir işte çalışamadıklarını; söz konusu aile üyelerinin hayatlarını idame ettirebilmeleri için kendilerinin tek başına çalışmak zorunda olduklarını, ekonomik sorunlar çektiklerini ve bu sorunları minimize edebilmek adına çeşitli sosyal yardım kuruluşlarına başvurduklarını belirtmektedirler. İlgili erkekler sosyal yardım kuruluşlarının kendilerini işsiz olsalar dahi “çalışabilir olma” durumuna sahip olmaları gerekçeleriyle reddettiklerini, yaşam öykülerine ve yaşadıkları zorlu durumlarına önem

vermediklerini; sosyal yardım arama sürecinde bazen kaba bir tutumla karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Bu kapsamda K13 ve K17'nin sosyal yardım alanında yaşadığı tecrübeler bu kanıyı destekler niteliktedir:

“Ben kendim başvurduğum kaç yere dedim hastayım yardım istiyorum, şöyle bir şey var. Türkiye’de yardımlarda çalışanlar genelde erkek olunca “git sen çalış” diyorlar öyle hemen diyorlar. Valla rahatsız oluyorum kaç kere gittim ama tek erkek olarak gidince “git çalış” hemen diye yolluyorlardı. Normalde herkesin aynı olması lazım ama erkeğe daha zor yardım yani istersen (K13).”

“Şimdi gittim yardım için dedim anne baba yok, kimsem yok dedim. Söyledim yani valla burada kimsem yok yani 3 hafta çalışmadım, kira ev var nasıl vereyim şimdi bilemiyorum gel bak ev var, çocuk var. Rahatsız oldum çok ama ne yapayım çare yok, para ihtiyacım var kimse yok burada akraba yok mecburen gittim para yok, iş yok... Ama çalışsam asla gitmem, ama şimdi valla yemin ederim sabah kalktım 10 TL para var hiç para yok niye? Kış geldi, iş yok... Gittiğinde de mesela zevcem [eşi] bacağına sorun var gösterdim yani gittiğimde dediler “yok sana olmaz sen çalışırsın” dediler ama dedim iş yok valla çok zor ağabey ya patron çıkardı dedi kış geldi iş yok dedim (K17).”

Sığınmacı erkeklerin yaşadıkları sorunların görülmemesinin ve dolayısıyla sosyal yardım örgütleri tarafından dezavantajlı olarak değerlendirilmemesinin bir diğer nedeni ise ataerkilliğin erkeklik kimliğine yaptığı bir diğer baskı biçimiyle açıklanabilmektedir. Ataerki toplumsal cinsiyet düzeninde erkekler sosyalizasyon süreçlerinde yaşamları boyunca kendi dezavantajları hakkında konuşmama, güçlü görünme, duygularını belli etmeme gibi davranış kalıplarını öğrenmek zorunda kalmaktadır (Bozok, 2011, s. 79; Macnamara, 2006, s. 45). Bu nedenle sığınmacı erkeklerin sosyal yardım başvuruları sırasında yaşadıkları sorunları anlatmaları oldukça güç olmakta, söz konusu sosyal yardım çalışanları erkeklerin sıkıntılarını anlamakta güçlük çekebilmekte ve erkeklerin gerçekten de sosyal yardımlara ihtiyaç duyup duymadıklarına dair şüpheleri olabilmektedir. Tam da bu nedenle ve elbette yaşadıkları dezavantajlı durumun daha az olması nedeniyle sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında erkeklerin görünürlükleri çok daha az olmaktadır. Çünkü erkekler dezavantajlı olsalar bile sosyal yardım istemeye en az meyilli gruplar arasında değerlendirilmektedir (Uçan, 2016, s. 169). Konu hakkında yapılan çalışmalar erkeklerin ihtiyaçları dahi olsa profesyonel yardımlara karşı çekinceli bir tavır içerisinde olduklarını göstermektedir (Addis ve Mahalik, 2003; Husaini, Moore ve Cain, 1994; Lane ve Addis, 2005). Bu bağlamda sığınmacı erkekler sosyal yardımlara ihtiyaç duyuyor olsalar bile dayatılan erkeklik rolleri gereği sessiz kalmayı tercih edebilmektedirler. Bu hususta saha görevlilerinin sosyal yardım başvurularını sürecinde erkek sığınmacılar ile yaşadıkları görüşme deneyimleri önemlidir:

“Mültecilerden daha çok kadın ağırlıklı geliyordu yardım başvurusuna. Yani %70 oranında falandı belki. Dedim ya yardım için gelenlerin ağırlıklı olan kadınları ve incelemeye eve gittiğimizde orada da soruyorlardı işte “şu var mı bu var mı giyim var mı” falan diye. Evlerine gelen bizlerden daha çok talep ediyorlar yani kadınlar yardım isteme konusunda daha cüretkârlar. Erkekler daha çok yardımın içeriği hakkında soruyorlar, kesilip kesilmeyeceğini soruyorlar ama böyle “şu da var mı? Bu da var mı?” diye de sormuyorlar çekinceleri var çok (S2).”

“Erkekler yardım talep ederken gözleri doluyor mesela, çok gurur yapıyorlar, aldıkları zaman da binlerce kez özür diliyorlar “ben bir erkek olarak çaresizim, karıma ve çocuklarıma bakamıyorum. Ben ölsem hiç olmazsa devlet onlara yardım eder, bazen intihar etmeyi düşünüyorum. Yardım isteyemiyorum kimselerden iş istiyorum sadece” demişti falan o şekilde. Yani erkekler daha az yardım talep ediyorlar genelde kadınlara göre (S3).”

Sosyal yardımlarda yaşanan erişim sorunlarıyla birlikte erkek sığınmacıların maruz kaldıkları bir diğer sorun ülkelerin göç düzenlemelerinde görülmektedir. Turner (2017), özellikle bekâr ve refakatsiz olan sığınmacı erkeklerin medyadaki olumsuz temsili nedeniyle üçüncü ülkeye yerleştirme uygulamalarında oldukça dezavantajlı bir konumda olduklarını belirtmektedir. Örneğin sığınmacı erkeklerin teröristler, şiddet failleri ya da cinsel istismarcılar şeklinde temsil edilmele-ri nedeniyle (Turner, 2016; Ploem, 2016) sığınmacı dostu bir ülke olarak görülen Kanada hükümeti yeniden yerleştirme politikalarında bekâr erkeklere yönelik bir takım “güvenlik önlemleri” almaktadır (Henderson, 2015). Bu duruma gerekçe olarak ise söz konusu erkeklerin dezavantajlı olmadıkları gösterilmektedir (Perkel, 2015). Yeniden yerleştirme politikaları teorik olarak dezavantajlar ve riskler temelinde uygulansa da, pratikte bekâr erkeklerin yaşadıkları dezavantajlar genellikle görmezden gelinmektedir (Turner, 2017; Turner, 2016). Kadınlar ve çocukların zorunlu göçten en çok etkilenen riskli gruplar arasında değerlendirilmesinin gerekli olmasıyla birlikte (UNHCR, 2019b) bazı hallerde sığınmacı erkeklerin de içinde bulunduğu durumlar riskli olabilmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi erkeklerin küçük yaşlarda zorla askere alınmaları ve insan öldürmeye zorlanmaları bu risklerden biridir. Bu durum elbette ki yalnızca erkek sığınmacılar için geçerli değildir. Hatta ülkelerin zorunlu göçün en dezavantajlı aktörleri olan kadın ve çocuklara da istekli bir şekilde “kucak açtıkları” söylenemez. Zira Buz’un (2007) yaptığı çalışmada her ne kadar erkeklerin bekleme sürelerinin kadınlar ile kıyaslandığında daha uzun olduğu belirtile de, aynı çalışma kadınların da yeniden yerleştirme uygulamalarında göç süreçlerini örseleyici çeşitli zorlu durumlarla baş ettiklerini göstermektedir. Bu kapsamda yeniden yerleştirme politikalarında kadın, erkek; evli, bekâr ayırmaksızın risk gruplarının kişisel deneyim ve maruz kalınan sorunlar temelinde belirlenmesi daha doğru bir uygulama olabilir. Araştırma kapsamında üçüncü bir ülkeye gitmek istediğini beyan eden sekiz katılımcı uzun zamandır Türkiye’de bekletildiklerini, kadınların kendilerinden önce yerleşebildiklerini; eğitim hayatlarına ara vermek zorunda kaldıklarını, BMMYK temsilcilerinin sorunları örseleyici sorular sorduklarını ve ilgili temsilcilerin kendilerine karşı oldukça önyargılı bir tutum içerisinde olduklarını belirtmektedirler. Bununla birlikte görüşülen saha çalışanlarından S5 üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda kadınların ve çocukların daha avantajlı olduklarını, bekâr erkeklerin ise çok nadir olarak yerleşebildiklerini belirtmektedir. Bu doğrultuda K1’in yaşadığı süreçler ve K15’in göç düzenlemelerine ilişkin yaptığı hiyerarşik sıralama oldukça dikkat çekicidir:

“Önceden çok daha rahattı herkes için ama artık mesela en fazla 50 kişi falan açılıyor bizden kontenjan yani çok daha zorlaştı üçüncü ülkeye gitmek. Ama burada önemli olan hassasiyet durumu yani BM genelde önce kadın tek başına yaşayan çocuğu olan kadınlar... Hani bazı işte nasıl desem hassasiyetler ve mağduriyetler göz önünde bulundurularak yerleştirme yapılıyor ondan genelde bekâr erkek yok bir iki yerleşen duydum (S5).”

“Bazen şey mesela benim gibi önce ben geldim. İlk önce ona çıktı mesela bayana yani. Bazen sadece kadınları alıyorlar. Ben 2015’te geldim bir kadını tanıyorum hem Kızılay’dan para alıyor hem de başka yerlerden alıyor parayı, bir de üstüne senesi geldi randevu için. Yani üçüncü ülke ve uçak için, her şeyi hazır yani (K1).”

“Kadınlar daha kolay gidiyor ama zaten birleşmiş milletler önce transseksüeller, kadınlar, hayvanlar sonra erkekleri istiyor [gülüyor]. Yani niye öyle bilmiyorum mesela vardı burada lezbiyen bir arkadaşımız var İranlı o gitmişti hemen. Hele önceden yani belki 7- 8 yıl önce duyuyorduk İran’dan mesela eşcinsel erkekler hemen Türkiye’ye geliyor sonra Kanada, Amerika falan gidiyorlardı, şimdi herkes için zor oldu ama yine en zoru erkek için yani sana sormuyorlar bile niye geldin ne istiyorsun diye (K15).”

4. Sonuç ve Öneriler

Sığınmacı erkeklerin görünemeyen sorunlarını analiz ederek sosyal yardım politikaları temelinde tartışmayı amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgulara göre dereceleri ve biçimleri farklı olsa da kadınlar gibi erkeklerin de zorunlu göç sürecinde toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilebilecek çok sayıda sosyal soruna maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu sorunlardan ilki sığınmacı erkeklerin ev sahibi toplum üyeleri tarafından kalıpyargısal biçimde suçlu failer olarak temsil edilmelerinden kaynaklanmaktadır. Erkekler, sığınılan ülkelerde bu olumsuz temsil nedeniyle gündelik yaşamda çeşitli şiddet türlerine maruz kalmakta; temel ihtiyaçlarını gidermede zorluklar çekmekte ve ayrımcılığa uğramaktadırlar. Sığınmacı erkeklerin karşılaştıkları sosyal sorunların bir diğer kaynağı ise ataerkilliğin erkeklik kimliğine yaptığı rol baskısı ile ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet kimliklerine “uygun” rolleri ve davranış kalıplarını dayatan ataerkil toplumsal cinsiyet düzeni erkekler başkalarına şiddet gösterme, askerlik yapma; aile geçimini üstlenme, himayesi altında bulunan diğer bireyleri koruma; dezavantajları hakkında konuşmama gibi özellikler dayatmaktadır. Buna bağlı olarak sığınmacı erkekler aile geçimini üstlenme sorumluluğunun verdiği psikolojik gerilimlerle mücadele etmekte, ekonomik sıkıntılar çekmekte; çalışma yaşamlarında ekonomik ve psikolojik olarak istismara uğramaktadırlar. Ayrıca ataerkil baskı nedeniyle erkekler sığınma arama süreçlerinde çeşitli silahlı örgütler tarafından savaş amacıyla rehlin alınmakta; hatta bu durum bazı erkekler için göç etme nedeni olmaktadır. Bununla birlikte hem olumsuz temsilin hem de ataerkil yapının erkeklerde yarattığı baskı nedeniyle sığınmacı erkekler sosyal yardım ve göç düzenlemeleri alanlarında da bir takım sorunlar ile baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Özellikle bekâr ve refakatsiz erkekler ihtiyaç sahibi olmalarına rağmen sosyal yardım ve üçüncü ülkeye yerleştirme uygulamalarından çoğunlukla dışlanmaktadır.

Görüldüğü üzere Türkiye’de ikamet eden sığınmacı erkeklerin sorunları farklı biçim ve derecelerde de olsa kadın sığınmacıların maruz kaldıkları sorunlarla benzerlikler göstermektedir. Elbette ki kadın sığınmacılar mevcut erkek egemen toplumsal cinsiyet düzeni ve zorunlu göçün verdiği yıkımlar nedeniyle çok daha fazla dezavantajlı konumlardadır. Ancak sığınmacı erkeklerin de hiçbir şekilde sorunları olmadığını söylemek ya da her daim avantajlı konumlarda olduklarını varsaymak cinsiyetler arası farklı bir eşitsizlik biçimini yeniden tahayyül etmekten öteye gitmemektedir. Zira erkeklik tıpkı kadınlık gibi kültürel bir baskı biçimidir ve tüm erkeklerin ataerkilliğin sorumlusu olarak görülmesi oldukça sorunlu bir yaklaşımdır. Bu varsayımın daha ciddi bir boyutu sığınmacı erkeklerin maruz kaldıkları sorunların çözümlerine yönelik sosyal hizmet ve yardım müdahalelerinin daha “isteksiz” bir biçimde uygulanıyor oluşudur. Erkekler zorunlu göçe dair çeşitli sorunlar yaşamalarına karşın bekâr olmaları nedeniyle sosyal yardım alamamakta; sosyal yardım çalışanları tarafından erkeklerin sorunları önemsenmemektedir. Sonuç olarak, zorunlu göç bağlamında uygulanan sosyal yardım politikalarının ve yapılan araştırmaların sığınmacı erkekliğini kadınlar karşısında sürekli iktidar konumunda olan tipik bir kategori şeklinde ele aldığı yorumu yapılabilir. Bu nedenle öncelikle aşılması gereken sorun kadınlar karşısında sürekli avantajlı bir konumda olan evrensel bir erkeklik biçiminin olmadığı ve erkeklerin de ataerkil yapı tarafından zarar görebildikleri olmalıdır. Zira erkeklik evrensel bir kategori olmaktan çok, tarihsel ve kültürel koşullara göre şekillenen dinamik bir toplumsal cinsiyet kimliğidir ve bu açıdan bakıldığında erkekliği heterojen bir yapı olarak düşünmek gerekir. Tıpkı kadınlar gibi farklı koşullara sahip erkekler de sömürülen konumlarda olabilmektedir. Bu koşullardan biri olan zorunlu göç araştırmanın bulgularından anlaşılabilceği gibi kadınlar gibi erkekleri de mağdur edebilmektedir. Buna karşılık zorunlu göç sürecinde erkeklerin tümünün dezavantajlı konumlarda olabileceği yorumunu yapmak yanlıştır. Çünkü zorunlu göç deneyimi toplumsal cin-

siyet, sınıf, mekân ve zaman dâhil olmak üzere pek çok değişkenle kesişen heterojen bir dinamiktir. Ancak zorunlu göçle ilişkili olarak yapılan sosyal yardım politikalarının, erkekliğin de kültürel bir inşa olduğunu ve tüm erkeklerin eşit bir biçimde ataerkil düzen içerisinde avantajlı konumlarda olamayacağını göz önünde bulundurması gerekmektedir. Başka bir deyişle toplumsal cinsiyet düzeninin kadınlarda olduğu kadar, erkekler üzerinde de olumsuz etkilerinin olabileceği fikri gözetilmelidir. Dolayısıyla vurgulanması gereken asıl nokta, zorunlu göç sürecinde erkeklerin de şiddet ve istismara uğrayabilecekleri, topluma bir tehdit olarak algılandıklarından dolayı ayrımcılığa maruz kalabilecekleri ve sosyal yardımlara ihtiyaç duyabilecekleridir. Kısacası tartışmaların, erkekliğin çoklu yapısının görülmesi, toplumsal cinsiyetin “öteki” konumundan kurtarılması ve sığınmacı erkeklerin de görünür bir biçimde sosyal yardım uygulamalarına dâhil edilebilmesi yönünde olması gerektiği söylenebilir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynaklar

- AFAD (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu*. Ankara.
- Addis, M. E., & Mahalik, J. R. (2003). Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist*, 58(1), 5–14.
- Akkaya, A. (2002). Mülteci kadınlar ve sığınmacı kadınlar. *Toplum ve Hukuk Dergisi*, 2(4), 75–83.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3(3), 16–29.
- Albayrak, H. (2018). "Bu Suriyeli gençler niye savaşıyor?" *Karar*. Erişim adresi: <https://www.karar.com/yazarlar/hakan-albayrak/bu-suriyeli-gencler-niye-savasmiyor-6307#> (Erişim tarihi: 10.06.2019).
- Altınışik, R., Coşkun, R., Bayraktaroglu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Anitha, S. (2011). Legislating gender inequalities: The nature and patterns of domestic violence experienced by South Asian women with insecure immigration status in the United Kingdom. *Violence Against Women*, 17(10), 1260–1285.
- Arabacı, Z., Hasgöl, E. ve Serpen, A. S. (2016). Türkiye'de kadın göçmenlik ve göçün kadın sağlığı üzerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36, 129–144.
- Atay, T. (2004). "Erkeklik" en çok erkeği ezer!. *Toplum ve Bilim*, 101, 11–30.
- Bakioğlu, A., Artar, F. ve İzmir, H. (2018). *Ankara'daki Suriyelilerin mültecilik deneyimleri: Göç, gündelik yaşam, geçim deneyimleri ve sosyal dışlanma*. Ankara: Sosyoloji Derneği.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10–56.
- Bozan, İ. (2017). Suriyelilerle 2. evlilik sosyal sorun. *Aljazeera Turk*. Erişim adresi: <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/suriyelilerle-2-evlilik-sosyal-sorun> (Erişim tarihi: 23.08.2019).
- Bozok, M. (2009). Erkeklik incelemeleri alanındaki başlıca kuram ve yaklaşımların sosyalist feminist bir eleştirisine doğru. *6. ulusal sosyoloji kongresi bildiriler kitabı: "Toplumsal dönüşümler ve sosyolojik yaklaşımlar"* içinde (s. 431 – 445). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. İstanbul: Altan Basım.
- Buz, S. (2007). Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 37–50.
- Cankurtaran, Ö. ve Albayrak, H. (2019). Suriye'den Türkiye'ye kadın olmak. Ş. Bahar Özvarış ve T. Erdost (Ed.), Ankara: Merdiven Yayın.
- Cesur Kılıçarslan, S. (2016). Mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler açısından Türkiye'de sosyal hizmete dair saptamalar, çözüm ve öneriler. P. Akkuş ve Ö. Başpınar Aktükün (Ed.), *Sosyal hizmet ve öteki: Disiplinlerarası yaklaşım* içinde (s. 272–290). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Charsley, K. ve Wray, H. (2015). Introduction: the invisible (migrant) man. *Men and Masculinities*, 18(4), 403–423.
- Chynoweth, S. (2017). Sexual violence against men and boys in the Syria crisis. Retrieved from: https://data2.unhcr.org/es/documents/download/60864#_ga=2.146465076.1003350512.1570681618-422894720.1564872289
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. (2005a). *Masculinities*. California: University of California Press.
- Connell, R. W. (2005b). Change among the gatekeepers: men, masculinities, and gender equality in the global arena. *Signs*, 30(3), 1801–1825.
- Coşkun, E. (2016). Türkiye'nin göç rejiminde toplumsal cinsiyet faktörü: Ugandalı göçmen kadınlar örneği. *Fe Dergi*, 8(1), 91–104.
- Coşkun, E. (2017). Türkiye'de kâğıtsız göçmen kadınlar ve sosyal hizmetler. *Çalışma ve Toplum*, 3, 1299–1315.
- Coşkun, E. (2019). Sığınmacı ve göçmen kadınlarla sosyal hizmet: Cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet. F. Göktuna Yaylacı (Ed.), *Kuramsal ve uygulamalı boyutları ile Türkiye'de sığınmacı, mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmetler* içinde (s. 127-140). Londra: Transnational Press.
- Coşkun, E. ve Yılmaz, Ç. (2018). Sığınmacıların toplumsal uyum sorunları ve sosyal hizmetlere erişimleri: Düzce uydu kent örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 269–305.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Çetinkaya, C., Erbaş, M. ve Özceylan, E. (2016). Türkiye'deki Suriyeli geçici barınma merkezleri ve senaryo analizleri. *Birey ve Toplum*, 6(12), 5–21.
- Daniş, D. (2007). A faith that binds: Iraqi Christian women on the domestic service ladder of Istanbul. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(4), 601–615.
- Davis, R., Taylor, A., & Murphy, E. (2014). Gender, conscription and protection, and the war in Syria. *Forced Migration Review*, 47, 35–38.
- Dayıoğlu Oyman, R. (2016). Mültecilik döngüsü içinde 'kadın' olma: toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler. D. Şaşman Kayılı ve F. Şahin (Ed.), *Sosyal politikanın cinsiyet halleri* içinde (s. 106 – 138). Ankara: Nika Yayınevi.
- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye'de göçmenlerin sosyal dışlanması: İstanbul hazır - giyim sanayinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 28–48.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve sosyal dışlanma: Türkiye'de yabancı göçmen kadınlar*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Devrim Başterzi, A. (2017). Mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların ruh sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(4), 379–387.
- Donaldson, M., & Howson, R. (2009). Men, migration and hegemonic masculinity. M. Donaldson, R. Hibbins, R. Howson ve B. Pease (Eds.), *Migrant men: critical studies of masculinities and the migration experience* (pp. 210–217). New York: Routledge.
- Dut, B. (2016). “Neden ülkelerinde kalıp savaşmıyorlar” sorusuna Suriyelilerden yanıt. *Bianet*. Erişim adresi: <https://m.bianet.org/biamag/insan-haklari/180084-neden-ulkelerinde-kalip-savasmiyorlar-sorusuna-suriyelilerden-yanit> (Erişim tarihi: 10. 06. 2019).
- Eder, M. (2015). Turkey's neoliberal transformation and changing migration regime: the case of female migrant workers. S. Castles, D. Ozkul ve M. Cubas (Eds.), *Social transformation and migration: national and local experiences in South Korea, Turkey, Mexico and Australia* (pp. 133 – 150). Londra: Palgrave MacMillan.
- Edley, N. ve Wetherell, M. (1996). Masculinity, power and identity. M. Mac an Ghail (Ed.), *Understanding masculinities* (pp. 97–114). Buckingham: Open University Press.
- El – Bushra, J. (2000). Gender and forced migration. *Forced Migration Review*, 9, 4–7.
- Erder, S., & Kaşka, S. (2003). *Irregular migration and trafficking in women*. İstanbul: IOM.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Erdoğan, M. ve Gönülaçan, A. (2018). Kadın ve göç ekseninde Trabzon'daki Suriyeli – Afgan kadınların sosyo – demografik analizi. *Turkish Studies*, 13 / 18, 547–567.
- Fisher, M. (2016, 13 Haziran). On Charlie Hebdo's Aylan Kurdi cartoon. *Vox*. Erişim adresi: <https://www.vox.com/2016/1/13/10763204/charlie-hebdo-aylan-kurdi-cartoon> (Erişim tarihi:11.01.2018).
- Freedman, J. (2016). Sexual and gender-based violence against refugee women: a hidden aspect of the refugee “crisis”, *Reproductive Health Matters*, 24(47), 18–26.
- Gerami, S. (2005). Islamist masculinity and muslim masculinities. M. S. Kimmel, J. Hearn ve R. W. Connell (Eds), *Handbook of studies on men & masculinities* (pp. 448–457). California: Sage Publications.
- GİGM. (2019). Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler. Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (Erişim tarihi: 10.05.2019).
- Gilmore, D. D. (1990). *Manhood in the making: Cultural concepts of masculinity*. New Haven: Yale University Press.
- Grabska, K. (2011). Constructing 'modern gendered civilised' women and men: gender – mainstreaming in refugee camps. *Gender & Development*, 19(1), 81–93.
- Gren, O. (2018). *Gender in displacement – a phenomenological study of a Syrian refugee experience in Sweden from a gender perspective*. Retrieved from: <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1249105/FULLTEXT01.pdf>.
- Happer, C., & Philo, G. (2013). The role of the media in the construction of public belief and social change. *Journal of Social and Political Psychology*, 1, 321–336.
- Henderson, E. (2015). Canada 'to turn away single male refugees amid fears over Paris attacks. *Independent*. Erişim adresi: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/canada-to-turn-away-single-male-refugees-over-fears-sparked-by-paris-attacks-a6746201.html> (Erişim tarihi: 10.06.2019).

- Humberd, B., Ladge, J. J., & Harrington, B. (2015). The “new” dad: Navigating fathering identity within organizational context. *Journal of Business Psychology*, 30, 249–266.
- Husaini, B. A., Moore, S. T., & Cain, V. A. (1994). Psychiatric symptoms and help-seeking behavior among the elderly: An analysis of racial and gender differences. *Journal of Gerontological Social Work*, 21(3-4), 177–195.
- Inhorn, M. C. (2012). *The new Arab men: Emergent masculinities, technologies, and Islam in the Middle East*. Princeton University Press.
- Jaji, R. (2009). Masculinity on unstable ground: young refugee men in Nairobi, Kenya. *Journal of Refugee Studies*, 22, 177–194.
- Kaya, M. (2015). Komşuda misafirlik: Suriyeli sığınmacılarca kurulmuş mülteci derneklerinin perspektifinden Türkiye’de yaşamak. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, 263–279.
- Kaya, M. ve Orhan Demirağ, E. H. (2016). Türkiye’deki Suriyeli kadın sığınmacıların iş piyasasındaki çalışma koşullarına sosyolojik bir bakış: Şanlıurfa örneği. *II. uluslararası Ortadoğu konferansları: Ortadoğu’da çatışmalar bağlamında göç sorunu* içinde (s. 155–171). Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi.
- Khattab, L., & Myrtilinen, H. (2017). Most of the men want to leave: Armed groups, displacement and the gendered webs of vulnerability in Syria. International Alert. Retrieved from: https://www.internationalalert.org/sites/default/files/Gender_VulnerabilitySyria_EN_2017.pdf
- Khosravi, S. (2009). Displaced masculinity: Gender and ethnicity among Iranian men in Sweden. *Iranian Studies*, 42(4), 591–609.
- Kıvılcım, Z. (2016). Legal violence against Syrian female refugees in Turkey. *Feminist Legal Studies*, 24(2), 193–214.
- Kıvılcım, Z. ve Özgür Baklacioğlu, N. (2015). *Sürgünde toplumsal cinsiyet: İstanbul’da Suriyeli kadın ve LGBTİ mülteciler*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Kimmel, M. S. (2013). Homofobi olarak erkeklik: toplumsal cinsiyet kimliğinin inşasında korku, utanç ve sessizlik. çev: Mehmet Bozok, *Fe Dergi*, 5 (2), 92–107.
- Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P., & Sales, R. (2000). *Gender and international migration in Europe employment welfare and politics*. New York: Routledge Press.
- Köse, E. (2012). Cinsiyet / toplumsal cinsiyet ikiciliği üzerine eleştirel yaklaşımlar ya da doğa “doğal mıdır?”. *Doğu Batı Dergisi*, 63, 37–52.
- Küçükşen, K. (2017). Suriyeli sığınmacı kadınlarda sosyal dışlanma algısı üzerine nitel bir çalışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2399–2413.
- Lane, J. M., & Addis, M. E. (2005). Male gender role conflict and patterns of help seeking in Costa Rica and the United States. *Psychology of Men & Masculinity*, 6(3), 155–168.
- Lutz, H. (2010). Gender in the migratory process. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1647–1633.
- Macnamara, J. R. (2006). *Media and male identity: the making and remarking of men*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mazlumder (2015). Suriyeli sığınmacıların en önemli sorunu “Barınma”. Erişim adresi: <http://konya.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/suriyeli-siginmacilarin-en-onemli-sorunu-bari/11727> (Erişim tarihi: 15.06.2019).
- Miller, A. L. (2018). In refugee camps on Lesbos, single men can feel stuck. *GlobalPost*. Erişim adresi: <https://www.pri.org/stories/2018-08-16/refugee-camps-lesbos-single-men-can-feel-stuck> (Erişim tarihi: 10.06.2019).
- Mirici, İ. H. (2018). Syrian refugee women’s profile and their expectations in their host country: a case study in Turkey. *Quality & Quantity*, 52(2), 1437–1443.
- Nagel, J. (2000). Erkeklik ve milliyetçilik: Ulusun inşasında toplumsal cinsiyet ve cinsellik. A. G. Altınay (Ed.), *Vatan, millet, kadınlar* içinde (s. 65 – 102). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Newman, L. K. (2002). Sex, gender and culture: Issues in the definition, assessment and treatment of gender identity disorder. *Clinical child psychology and psychiatry*, 7(3), 352–359.
- Oakley, A. (1985). *Sex, gender and society*. Michigan University: Arena Press.
- Odman, M. T. (1996). *Kadın mülteciler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

- Olivius, E. (2016). Refugee men as perpetrators, allies or troublemakers? Emerging discourses on men and masculinities in humanitarian aid. *Women's Studies International Forum*, 56, 56–65.
- Orhan, O. ve Senyücel Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- OXFAM. (2017). You aren't human anymore. Retrieved from: https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/mb-migrants-libya-europe-090817-en.pdf
- Özbey, K. (2017). Göç, çalışma hayatı ve toplumsal cinsiyet: Karşılaştırmalı perspektiften Hopa'da yerli ve kayıtdışı kadın işgücü. *Karadeniz Araştırmaları*, 14(56), 105–121.
- Özdemir, Ö. ve Özdemir, E. (2018). Suriyeli mülteci kadınlar ve insani güvenlik. *Güvenlik Stratejileri*, 14(27), 113–145.
- Özüdoğru, B. (2018). Yalnız yaşayan Suriyeli kadınlar: Adana örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1132–1162.
- Parrado, E. A., & Flippen, C. A. (2005). Migration and gender among Mexican women. *American Sociological Review*, 70, 606–632.
- Perkel, C. (2015). Canada's Syrian refugee plan not abandoning single men: Deborah Tunis. Huffpost. Erişim adresi: https://www.huffingtonpost.ca/2015/11/26/syrian-refugees-groups-canada_n_8657142.html (Erişim tarihi: 10.06.2019).
- Pessar, P. R., & Mahler, S. J. (2003). Transnational migration: Bringing gender in. *International Migration Review*, 37(3), 812–846.
- Ploem, R. (2016). Gender bias in humanitarian aid – what about the men?. *MT Bulletin of NVTG*, 3, 22–23.
- Promundo. (2017). Men and the boys in displacement. Retrieved from: https://insights.careinternational.org.uk/media/k2/attachments/CARE-Promundo_Men-and-boys-in-displacement_2017.pdf
- Rettberg, J. W., & Gajjala, R. (2016). Terrorists or cowards: negative portrayals of male Syrian refugees in social media. *Feminist Media Studies*, 16(1), 178–181.
- Sam, D. L. (2006). Acculturation of immigrant children and women. D. L. Sam ve J. W. Berry (Editörler), *Acculturation Psychology* (pp. 403–418). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sancar, S. (2013). *Erkeklik: İmkânsız iktidar*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Sirkeci, İ. (2012). Transnasyonal mobilite ve çatışma. *Migration Letters*, 9(4), 353–363
- Şahin, Ç. (2018). Türkiye'de kadın göçmen işçilerin durumunun 'emek – sermaye çatışmasında' yeniden değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum*, 59, 2155–2192.
- Şeker, D. ve Uçan, G. (2016). Göç sürecinde kadın. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 199–214.
- Taş, H. Y. ve Özcan, S. (2018). Suriyeli göçmen sorunlarının, sosyal politikalar bağlamında analizi. *HAK – İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(17), 36–54.
- Thomas, V. (2008). Refugees. V. N. Parrillo (Ed.), *Encyclopedia of social problems* (pp. 761–763). London: Sage Publications.
- Turner, L. (2016). Are Syrian men vulnerable too? gendering the Syria refugee response Erişim adresi: <http://www.mei.edu/publications/are-syrian-men-vulnerable-too-gendering-syria-refugee-response> (Erişim tarihi: 27.10.2018).
- Turner, L. (2017). Who will resettle single Syrian men?. *Forced Migration Review*, 54, 29–31.
- Türk Kızılayı (2018). *Suriye İnsani Yardım Operasyonu*. Ankara. Erişim adresi: <https://kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/ekim-2018-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-21-11-2018-48562518.pdf>
- Uçan, G. (2016). Toplumsal cinsiyetin öteki yüzü: Erkek. D. Şaşman Kaylı ve F. Şahin (Ed.), *Sosyal politikanın cinsiyet halleri* içinde (s. 159 – 184). Ankara: Nika Yayınevi.
- UNHCR. (1995). Sexual violence against refugees. Retrieved from: <https://www.unhcr.org/publications/operations/3b9cc26c4/sexual-violence-against-refugees-guidelines-prevention-response-unhcr.html>
- UNHCR. (2012). Working with men and boys survivors of sexual and gender based violence in forced displacement. Retrieved from: <https://www.refworld.org/pdfid/5006aa262.pdf>
- UNHCR. (2006). Handbook for the protection of women and girls. Retrieved from: <https://cms.emergency.unhcr.org/documents/11982/57181/UNHCR+Handbook+for+the+Protection+of+Women+and+Girls.pdf/ed5b4707-337f-4275-86e7-3af5f81186ea>

- UNHCR. (2018). Figures at a glance. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (Erişim tarihi: 27.08.2019).
- UNHCR (2019a). UNHCR Türkiye: Kilit veriler ve sayılar. <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> (Erişim tarihi: 10.05.2019).
- UNHCR. (2019b). Resettlement at a glance. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/protection/resettlement/5cf8fee7/resettlement-fact-sheet-april-2019.html> (Erişim tarihi: 10. 06. 2019).
- Yalçın, Ç. (2015). Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar ve ekonomik şiddet. *Fe Dergi*, 7(1), 50–60.
- Yaman, M. (2018). Suriyeli kadın mültecilerin emek ve istihdam koşulları. *Toplum ve Hekim*, 33(4), 306–313.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yuva, M. (2019). Tecavüzü Suriyeliler mi keşfetti. *Aydınlık Gazetesi*. Erişim adresi: <https://www.aydinlik.com.tr/tecavuzu-suriyeliler-mi-kesfetti-mehmet-yuva-kose-yazilari-nisan-2019> (Erişim tarihi: 10. 06. 2019).

